БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиизының
Тыва область болгаш Кызыл хоорай комитеттериниң,
ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң органы

1928 чылда үндезилетиннген

1954 НОЯБРЬ 2 ВТОРНИК № 218 (3155)

ӨРТЭЭ 20 КОП.

Колхозтарның, совхозтарның балгаш машина-трактор станцияларының ажылдакчылары! Ниитиниң мал ажылын бүгү хемчеглер-биле хөгжүдүңер, малдың баш санын көвүдедирин болгаш ооң продуктулуун бедидерин чедип алыңар! Малдың эки кыштагладыышкынын хандыраалыңар! Чуртка мал ажылының продуктуларын берээлиңер!

(Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга СЭКП ТК-ның Кыйгырыглаларындан).

Төрээн чурттуң чаагай чоруу дээш күш-ажылчы чедиишкиннерни көвүдедир

Тыванын ССРЭ-ниң составынга киргениннден бээр он чыл оюнуң турааскаалдыг хүнүн бистиң областың ажылчы чоннары патриоттуг улуг көдүрлүүшкүн-биле демдеглээннер. Коммунистиг партианың болгаш Совет чазактың могаг чок сагыш салгышкынының, орус улустуң болгаш Совет Эвилелиниң бүгү улустарының акылгамда дузалажкызының ачызы-биле Тыва автономнуг областың ажылчы чоннары ажыл-агый болгаш культура тургузуушкүнүнүң бүгү участоктарында улуг чедиишкиннерни чедип алган.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының үжен чеди чыл оюнга алдар болдурган социалистиг чарышты областың ажылчы чоннары бүгү совет улус-биле кады калбартып турар. Совет патриотчуларының бүдүрүлге чедиишкиннериниң дугайында өөрүшкүлүг медээлер бүдүрүлгеллерден, автотранспорт черлериниң, колхозтардан, совхозтардан болгаш машина-трактор станцияларындан хүн бүрүде кээп турар.

Улуг Октябрьның 37 чыл оюнга төлептиг ужуражыры биле Кызылдың туйбу заводунуң ажылчыннары туйбу өртедириниң чыл планын ноябрь 7-ге чедир күүседир деп хүлээнгеннер. Заводтың ажылчыны эш Черепанов хүн онаалдазын 20—30 хуу ажыр күүседип турар. Байырлал мурнуу чарыының социалистиг чарыжынга ажылчыннар Петухов, Зудилин болгаш Мозгунова олар мурнакчы болуп турар. Аъш-чем комбинадының кондитер цехи сентябрь планын 143 хуу күүседген болгаш октябрь айның онаалдазын хуусаа бетинде күүседген. Ында эштер Ховалыг, Козулин, Качалова олар мурнакчы бүдүрүлгечилер болуп турар.

Кызылдың ыяш заводунуң коллективи сентябрь планын 106 хуу күүседген. Үшкү кварталдың бүдүрүлге планын күүседиринге мурнакчы болган дээш оттулар чүүлүдүн чурт үлетпүрүнүң область эргелениин хүнүлел дептеринге бригадир эш Потылицынны киирген, эргелел черинин шаңнал бижиктери-биле хираа тургузукчуу эш Тамбиль, бригадир эш Шеглов, машинист эш Наговицын олар шаңватырган. Коллективтиң кежигүннери октябрьда пландан ажыр 75 муң рубльдин продукциязын бүдүрүп үндүрер деп сорулганы салган.

Кызылдың авторотазының чолаачызы эш Матвеев бодунуң социалистиг хүлээлгелерин күүседири дээш чарышпышаан, октябрь 25-те айның онаалдазын 175 хуу күүседген. Ынчаарга Кызыл-Мажалыктың автотранспорт конторазының коллективи айның онаалдазын октябрь 17-де күүседген болгаш улам бедик, чаа бүдүрүлге көргүүлери дээш демисежин турар. Чадааның автотранспорт конторазының чолаачылары болгаш септекчилери чүк сөөртүрүнүң талазы-биле октябрь планын хуусаа бетинде күүседген.

Туранның үлетпүр комбинадының коллективи байырлал мурнуун социалистиг чарыжынга киргеш, бедик бүдүрүкчүлүг ажылдап турар. Ында хирээ тургузукчузу Маады Күргет нормазын үргүлчү ажыр күүседип турар. Чадааның үлетпүр комбинадында дарган цехи социалистиг чарышка мурнакчы болуп турар. Дарган эш Баир болгаш маскачы эш Туван-оол олар доктаатканы планын ийи чартык катаптан ажыр күүседип, ажылдың бедик шынарын хандырып турар. Кызыл-Мажалыктың үлетпүр комбинадының столярлары эштер Монгуш биле Люндүп, рама кылыкчызы эш Доржу күш-ажылдың бедик бүдүрүкчүлүүн көргүзүп, хүн-бүрүде ийи норманы күүседип, эки шынарлыг кылыгларны үндүрүп турар.

Кедээ ажыл-агыйны хөгжүдер дугайында партианың болгаш чазактың шиитпирин күүсетпишаан, 1954 чылда областың колхозтары, совхозтары, машина-трактор станциялары улуг чедиишкиннерни чедип алган. Бо чедиишкиннерни областың болгаш районнарның кедээ ажыл-агый делгелгелеринге тодаргай көргүскен. Хөй-хөй ажыл-агыйлар агротехниканың мурнакчы аргаларын ажыглавышаан, бо чылын гектар санындан-на 25—30 болгаш оон-даа хөй центнер дүжүттү алган. Чижээ, Чөөн-Хемчик районунуң «Кызыл тараачын» колхозта шингээдип алган күр черлен кызылтастың дүжүдү гадан 33 центнер болуп турган; Барыын-Хемчик районунуң «Кызыл тараачын» кедээ ажыл-агый артелиниң кежигүннери гектардан 30 центнер суланы өстүрүп алган. Чөөн-Хемчик районунуң «Коммунизче орук» колхоз база кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган.

Колхозтарның болгаш совхозтарның малчыннары база улуг чедиишкиннерлиг болуп турар. Чижээ, Өвүр районнуң «Совет Тываның беш чылы» артельде хой кадарчызы эш Даспаай бо чылын төрүүр 169 хойдан 190 хураганнарны алган болгаш доруктурган. Бо колхозта ниитиниң малы барык 1,5 муң баш өскен; мал ажылын хөгжүдериниң планы малдың бүгү чүзүнүүн талазы-биле күүсетинген.

Партия, профсоюлел болгаш комсомол организациялары социалистиг чарышты калбартыышаан, ажылчы чонну социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин күүседиринче болгаш бар четпестерни узуртаарынче мобилизастаар ужурлуг. Кызылдың мебель фабриказы тос айның планын чүгле 79,8 хуу күүседген. Бүдүрүлгеде партия, комсомол, профсоюлел организациялары болгаш директор эш Скороходов коллективтин күүнү бүдүрүлге планын күүседиринче организастаан шыдаваан. Даарызыла комбинадында чамык ажылчыннар чүвени үрей кылыр чоруктарны үндүрүп турар. Райүлетпүр комбинаттарының ажылында улуг четпестер бар. Чижээ, Бай-Хаакының үлетпүр комбинады тос айның планын 54 хуу, Тожунуң—62,6 хуу, Шагаан-Арыгның—70 хуу күүседген. Продукцияның шынарын бедидер дээш демисел областың хөй-хөй бүдүрүлгелеринде ам-даа калбаа-биле нептеревээн.

Бистиң областың колхозтарының болгаш совхозтарының хөвуларының ажыл-ишчилери бо чылын тараа бүдүрүлгезин көвүдедир дээш биче эвес ажылдарны кылган. Тараанын бедик дүжүдү колхозтарга болгаш совхозтарга күрүнеге ыяавыла дужаар белеткел талазы-биле болгаш МТС-тернин ажылдан бергени дээш үзе санажыр базы күрүне садын алышкынының чүрүмү-биле хөй санныг тараана садар арганы берген. Ынчалза-даа бо чедиишкиннер-биле болгаш оларны дүргеп узуткаар дээш бүгү күштерни мобилизастаар херек.

Элээн хөй колхозтар дүжүт ажаан алышкының саалаткан болгаш чидириглер-биле демиселче чугула хайгаарал салбаан. Каа-Хем районнуң «Октябрь 14 чыл ою» колхозо бүгү үрезин тараана барык шуптузун арыглаан, кургадып база складтарда уруп алган турда, Чаа-Хөл районнуң колхозтарында үрезин уруп алырының ажылы хожудан турар. Кызыл районнуң «ТАРН 12 улуг хуралы» болгаш «Х улуг хурал» артельдерде үрезин участоктарындан алган дүжүт ам-даа бастыртынмаан. Мал кыштаглаашкынынга белеткелди кыска хуусада үлегерлиг хандырар; бүдүрүлге база чурталга бажыннарының болгаш өске-даа тудугларны калбак фронту-биле чорудар; күскү чер ашдарынгазының планын күүседирин хандырар, тракторларның болгаш кедээ ажыл-агый машиналарының септелгезин калбартыр, колхозтарга болгаш совхозтарга үрезин фондуларын уруп алырын шиитпирлиг-биле дүргедир деп дыка чугула болгаш харыысалгалыг сорулгатар областың кедээ ажыл-агыйының ажылышчиларының мурнунда турун турар.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедизер дээш демисел болза кедээ ажыл-агыйны сайзырадырының болгаш чоннуң хереглел чүүлдерин бүдүрүп үндүреринин, коммунизм тургузуушкүнүнүң сорулгаларын чедиишкиниг боттандырарының талазы-биле Коммунистиг партианың болгаш Совет чазактың улуг программазын амыдырал кырынга чедиишкиниг боттандырарының кол шиитпирлиг чүүлү болур.

Партия организацияларының болгаш бүдүрүлгелериниң ажыл-агый удуртукчуларының хүлээлгези болза ажылчыннар болгаш инженер-техникитиг ажылдакчыларның күш-ажылчы көдүрлүүшкүнүн удуртуру, бүдүрүлгениң чаартыкчыларының чогаадыкчы идепкейин бүгү хемчег-биле деткиири болгаш хөгжүдери, күш-ажылдың организациязын могаг чок сайзырадыры, планны күүседир болгаш ажыр күүседири дээш, бедик шынарлыг продукция бүдүрүп үндүрери дээш демисежири болур. Эр, хөрээжен колхозчулар, МТС-тернин болгаш совхозтарның ажылдакчылары кедээ ажыл-агыйны көдүрериниң бүгү улусчу сорулгазын чедиишкиниг күүседир дээш демиселче бүгү күштерин салыр ужурлуг.

Сталин аттыг автозаводтуң дарганнарының улуг чедиишкиннери

Москвадың Сталин аттыг автозаводунуң дарганнаашкын цехинге байырлал мурнуу чарыының ээлчээнин хүннерин күш-ажылчы улуг чедиишкиннер-биле демдеглээн. Суроглыг дарган эш Ушкалов 190 мурнуку өзектерни хевирлеп шуткуур нормалыг турган, ээлчег иштинде 401-ни хевирлеп шуткаан. Хевирлекчилер эштер Михайлов, Парамонов 740 дискектелчек өзектерни дарганнаашкын, ийи-ийи нормаларны күүседген.

Октябрь 29-та дарганнар эштер Царев биле Антонов кайгамчыктыг чедиишкиннерни чедип алган, олар белеткээн чүүлдерни изидер ажылды эде тургускан, кылыгларны транспорттаарын механизастаан болгаш 370 дискектелчек өзектер белеткээн нормалыг турган 840-ни кылган. Мындыг бедик ажылдап алышкынны дарганнаашкын цехинге бир-ле дугаар чедип алган.

(СЭТА).

Совет чазактың төлээлериниң Кыдат Улус Республикадан Москвада ээп келгени

Кыдат Улус Республиканың тургустунган хүнүнден бээр беш чыл оюнуң байырлалын холбаштыр Кыдатка чораан Совет чазактың төлээлери Москвада ээп келгеннер. Эштер Г. Ф. Александров, Д. Т. Шепилев, Е. А. Фурцева, Я. С. Насриддинова болгаш В. П. Степанов олар октябрь 15-те Москвага келгеннер. Эш Н. М. Шверник октябрь 16-да Москваже ээп келген.

Эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш А. И. Микоян олар Москваже сруккан Порт-Артурга болгаш Дальный хоорайга чораанар, анаа шериг командылалының дыңнадының дыңнаанар болгаш кады ажыглап турар Порт-Артур деп шериг-далай базазының совет шериг кезектерин көжүрүп үндүреринге белеткелдин талазы-биле саналгаалар солуушканар. Олар корабльдерге барып, түлүүшкүннарның төөгүлүг черлерин көргеннер. Порт-Артурга олар 1904 чылда эрес-дидимнеп-биле өлген орус дайынчыларының хөөрүнге база 1945 чылда империалистиг Японияга удур хосталгалыг дайынга өлген совет дайынчыларның хөөрүнге чечектер салганнар. Совет чазактың төлээлериниң удуртукчулары Порт-Артур болгаш Дальный хоорайның гарнизонварының болгаш шериг далайжыларның организастааны боттывынгыр ура-чүүл концертинге олурушканнар. Концерт улуг чедиишкиниг эткен.

Аньшань хоорайга эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш А. И. Микоян олар Аньшаньның металлургия комбинадынга чораанар, механика, рельспрокат, трубопрокат болгаш комбинаттың өске-даа цехтерин көргеннер.

Совет чазактың төлээлериниң удуртукчулары ол ышкаш Соңгу-Чөөн Кыдаттың улуг-улуг үлетпүр төптеринге, Мукден, Чанчунь болгаш Харбин хоорайларга база чораанар. Чанчуньга олар автомобиль заводунуң тудуушкунун көргеннер, эштер Н. С. Хрущевту, Н. А. Булганинни болгаш А. И. Микоянны изин-биле байырлап уткаан тулугжулар-биле чугаалашканнар.

Харбинге Совет чазактың төлээлериниң удуртукчулары дөн өртүүр фабриканы болгаш дериг-херекселдер заводун көргеннер болгаш эр, хөрээжен ажылчыннар-биле, инженер-техникитиг ажылдакчылар-биле чугаалашканнар.

Октябрь 17-де эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш А. И. Микоян олар Владивостокка чеде бергеннер болгаш анаа үш хонуктуң дургузунда хоорайның амыдыралы-биле, ол черниң партия, совет болгаш ажыл-агый органнарының ажылы-биле, шериглерниң амыдыралы болгаш чурттылгазы-биле танышканнар, а ол ышкаш Оожум океан флодунуң корабльдерине чораанар. «Калинин» деп крейсер-биле олар Находка портка дүшкеннер болгаш флоттуң дайынчы корабльдериниң өөредилгезинге киришкеннер, Русский ортулукка чораанар. Октябрь 18-те олар Приморье крайның балык үлетпүрүнүң ажылдакчыларының чөвүлел хуралын эрттиргеннер болгаш аңаа балык үлетпүрүнүн ажылын экижидериниң айтырыгларын чугаалажып көргеннер.

Октябрь 20-да эштер Н. С. Хрущев болгаш Н. А. Булганин олар Комсомольск хоорайга келгеш, чамдык будуруулгелериниң ажылы-биле танышып, Комсомольскиниң үлетпүрүн улам ыңай хөгжүдериниң айтырыгларының талазы-биле хоорайның партия болгаш совет организацияларының удуртукчуларының медээлерин дыңнаанар. Олар ол ышкаш Советская Гавань хоорайга чорааннар болгаш портту көрүп, флоттуң шериг корабльдеринге чораанар.

Эш А. И. Микоян октябрь 19-та Сахалинге барып, аңаа Мурнуу Сахалинниң балык тудар флодунуң ажылы-биле, а ол ышкаш садыг организацияларының ажылы-биле танышкан.

Октябрь 22-де эштер Н. С. Хрущев биле Н. А. Булганин Сахалинге чеде бергеннер. Аңаа эштер Хрущев, Булганин болгаш Микоян олар балыкчы колхозтарның, балык заводтарының, аңныыр совхозтарының, дуржулга селекция станцияларының ажылы-биле танышканнар; Мурнуу-Сахалинск хоорайга Сахалин областың балык үлетпүрүнүң ажылдакчыларының чөвүлел хуралын эрттиргеннер.

Октябрь 23-те эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин, А. И. Микоян Хабаровск хоорайга кээп, Хабаровск крайның балык үлетпүрүнүң ажылдакчыларының чөвүлел хуралының ажылынга киришкеннер.

Октябрь 26-да Чита хоорайга кээп, олар областың көдээ ажыл-агый делгелгезинге чораанар, Агин Бурят-Моол национал округтун Могойтуйский районунуң мал ажылдыг С. М. Киров аттыг колхозунга барганнар болгаш Чита области ногаа ажылын хөгжүдериниң байдалы-биле танышып көргеннер.

Иркутскиге эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш А. И. Микоян Ангараның гидроэлектростанциязының тудуушкуну-биле, а ол ышкаш хоорайның үлетпүр будуруулгелериниң ажылы-биле танышканнар.

Октябрь 29-та эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш А. И. Микоян Свердловск хоорайга чеде бергеннер. Аңаа олар партия болгаш совет организацияларының ажылы-биле, садыг байдалы-биле танышканнар. Олар Уралдың машина тудуушкун заводунга чораанар болгаш оон ажылы-биле танышканнар.

Эштер Хрущевтуң, Булганиниң болгаш Микоянның Ыраккы Чөөн-чуктуң болгаш Сибирьниң хоорайларының болгаш суурларының ажылчы чоннары-биле ужуражыышкыннары улуг изиг болгаш чүректиг ханызынын байдалынга эткен.

Октябрь 30-да эштер Н. С. Хрущев, Н. А. Булганин болгаш А. И. Микоян олар Москвада чеде бергеннер.

(СЭТА).

Совет Эвилелинде

Москвада байырлыг хуралдар

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнга хүнүнде ажылчы чоннарның байырлыг хуралдары Москвада эртип турар.

«Кызыл херел» деп заводтуң байырлалды-биле каастап шимээн клубунга октябрь 29-та Киров районунуң партия, совет, профсоюлел болгаш комсомол организацияларының төлөөлекчилери чыглып келген. Улуг Октябрьның 37 чыл ою—бүгү улустуң байырлалының дугайында СЭКП-ниң Москва хоорай комитединиң секретары эш Поликарпов илеткел кылган. Куйбышев районунуң ажылчы чоннары байырлыг хуралды хоорайның Пионерлер бажыңынга эрттирген. Аңаа муң ажыг кижи киришкен. Партияның Куйбышев райкомунуң секретары эш Напастников илеткел кылган.

Байырлыг хуралдар болгаш кежээлер найыслалдың бүдүрүлгелеринге база болуп эрткен.

(СЭТА).

Кара-Кумнарда бахча

АШХАБАД. Кара-Кумнуң ээн черлериниң бедик чал элезиннериниң чоогаларында ногаа ортулукчугаштары чаптыла берген. Сырый бүрүлериниң аразында улуг арбузтар көстүп чыгылаардар. Оларның ажаан алышкынын соок дүшкүжеге чедир чорудар.

Ашхабад областың элээн каш районнары ээн куруг черлерде арбузтарны өстүрүп турар. Оларны культивизастаарынга шоолуг-ла хөй күш үнмес, харын суггатка суг безин хереглетинмейн турар.

Тарылганы апрельдің төнчүзүнден база майның эгезинден июньга чедир чорудуп турар. Кажан үнүп эгелээнде оларчы дөй девуактан кылган ширитер-биле долгандыр хүрээлеп каар, чүге дээрге үнүштү элезин шыва албас, азы хот алгаш барвас болур, а оон соонда бок үнүштерин аштаар. Шак ындыг участоктан Андреев аттыг колхоз чүс-чүс центнер арбузту ажаан алган: дыка хөй арбузтарның деңзизи 17 килограмм чедип турар.

(СЭТА).

Москва областа 71 муң телевизорлар

Москва областың колхозчуларының, клубтарының, номчулга бажыңнарының крышаларының кырында ай санында телевизорларның улам-на хөй антенналары көстүп кээп турар. Богинский районда 82 чурттакчылыг кедээ черлер бар. Оларның 75-и телевизорларлыг. Бо чылдың чүгле 7 айларының дургузунда Москва чанынга 25 муң ажыг телевизорларны тургускан, а ам оларның шупту саны 71 муң ажып турар.

Найыслалдың облазының суурларында радиожудулга база ыурген темпи-биле чорун турар. Амгы үеде суурларда 63 муң радиоприёмниктер ажылдап турар. Ол болза, 1945 чылдан беш чартык катап хөй.

(СЭТА).

Кантемировчулар күр черлерже чорун турар

Совет Армиянның запасче халажып үнген муң-муң дайынчылары күр болгаш өскүкан черлерни шингээдип алыр районнарже барып ажылдаар күзедиин илеткеннер. Оларның аразында—гвардейжи Кантемир дивизиязының демобилизастатырган дайынчылары бар. Бо алдаржаан шериг кезээниң запасче халажып үнген улуг бөлүк солдаттары болгаш сержанттылары Кокчетав областың Чкалов районукда чаа совхозту тургузарынга киржирлер.

Октябрь 25-те дивизиянның Офицерлер бажыңынга чаа черлерже баар дээш патриоттарга организастаан байырлыг кежээ болган. Ада-чурттуң Улуг дайынының чылдарында маадырлыг кантемировчу дивизия Сталинградтан Прага чедир кайгамчыктыг орукту эрткен чангыс полкка турганнары-биле болгаш дайынчы туктары-биле байырлажып чарлыр дээш келир үениң трактористери болгаш комбайнёрлары маңаа четкилеп келген.

Дивизия командири чоруурларга орукуурнуң доңчу чагыг сөстерин чугаалаан.

Кайгамчыктыг дайынчы хереткер-биле кажан-даа шыгаратынын турган кантемировчу дайынчылар солун болгаш улуг эгелээшкиннери-биле онаалатынын турган деп ол чугаалаан. Армейжи найыралга, шериглиниң эш-хуу кайгамчыктыг чанчылбайдалдарынга идегелдин-биле олар армиядан халажып алгаш, чаа тургустунуп турар совхозтарның бирээзинге баргаш кады ажылдаарын шиитпирлеп алган. Бо совхозту дивизия шефке алыр болгаш ону запасче үнүп турар дайынчыларның иштинден бедик мергежилдиг ажылчы

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партийжи-политиктиг ажылдың түңнелинде

Эрзин районнуң Нарында «Коммунизмче орук» колхозта партия эте организациязы (секретары эш Бадарчы) партийжи-политиктиг ажылдың дүннелин бедидеринче элээн кичээнгейни салып турар. Партия эте организациязы, оон бюрозу база партийжи болгаш совет активчилер СЭКП ТК-ның сентябрь, февраль-март болгаш июнь Пленумнарының доктаалдарын колхозчу массага таныштырар талазы-биле ажылды доктаамал чорудуп келген.

Партия эте организациязы отчёттуг үеним иштинде партия хураддарын 16, бюроның хураддарын 19 удаа эрттирген. Ол хураддарга колхоз бүдүрүлгезинің адырларынга хамаарышкан ажыл-агый болгаш политиктиг айтырыгларны өй-шаанда удаа-дараазы-биле тургузуп келген. Партия организациязы хүлээп алдынган шиитпирниң күүседелин хынаарынче кичээнгейни күштелдирген. Эте организацияда 16 агитаторлар бар. Агитация ажылының чүдингир болурун боттандырар сорулга-биле оны ажыл-агыйжы сорулгалар-биле тудуп харылзаалыг чорудуп турар.

Колхоз бүдүрүлгезинин адырларының айы-биле партия бөлүктерин үш кезек черде тургускан. Оларның иштинде хову бригадазында партия бөлүү (организакчы эш Аракчаа Самил) эки түңнелдиг ажылдап турар. Ол бөлүкте коммунистер идеткелдерни болгаш беседа-ларны номчуп, хана солун, агитхуудус, хүндүлел болгаш көргүзүг самбыраларын үндүрүп турарлар.

Партийжи-политиктиг ажылды бедик дүннелге тургусканы кеску түңнелдерни берген. Колхоз часкы, күскү хову ажылдарын кыска хуусада, бедик агротехниктиг дүннелге эрттирген. Ол колхоз район иштинге социалистиг чарыштың типлекчизи боп, бирги черни алган. Колхоз күрүнеге тараа, эвт, дук дужаалдазының планын хуусаа бетинде ажыр күүсеткен. Мал өстүрүнің планы база күүсетинген. Ылаңгыя чылгы малды өстүрүнің күрүне планын 111 хуу, инектин—106 хуу, хойнуң—123 хуу күүсеткен. Колхозта мурнакчылар база өзүп турар. Хойжу эш Эрин 306 хойдан 311 хураганны, инек кадарчызы эш Кенин-Дарыма 58 төрөөн инектен 58 бызааны өстүрүп алганнар. Колхоз ам мал кыштагладыышкынынга белеткелди эгелээн, мал кажааларын немештир тудуп, эргилерни септеп, мал фермаларынче сиген болгаш саван сөвүтүлгезин чорудуп турар.

Колхоз баштаар чүүр болгаш партия организациязы өлүк белеткелинче кичээнгейни база углаан. 54 колхозчу ацчыларны диңиң, киш болгаш өске-даа аңнарны аннаары-биле аътқарган.

«Коммунизмче орук» колхозтуң ажылагыйжы чедишкиннери болза, партийжи-организастыг болгаш партийжи-политиктиг ажылларның түңнелинде чедип алдынган.

К. НҮРЗАТ,
Эрзин район, «Коммунизмче орук» колхоз.

Эки ажылдыг политшкола

Чөөн-Хемчик районнуң Чыргакыда «Коммунизмче орук» колхозта партия эте организациязы (секретары эш Сончижап) партия чырыдыышкынының системазында чаа өредилге чылынга эки белеткенгей-биле кичээлдерни организастыг эгелээн. Мында партия төөгүзүнүң доңчу курзун өөренирінің бирги чылдың бөлүмүнде 17 кижи, а ийиги чылдың бөлүмүнде 9 кижи база комсомолдуң политбөлүмүнде 23 кижи өөренип турарлар. Ол бөлүмнерде коммунистер, комсомолчулар болгаш активчилер хаара туттунган. Кичээлдерниң эртер хүнүн понедельникте чылдыр доктаадып алган. Кичээлдерни эрттирер черлерни таарымчалыг кылдыр белеткээн.

Партия төөгүзүнүң доңчу курзун өөренирінің бирги чылдың бөлүмүнде пропагандист эш Бүзен, ийиги чылдың—эш Белек олар кичээлдерге эки белеткенин ап, беседаларны солун болгаш чедингир эрттирип турарлар. Өөрөдилге чылы эгелээнден бээр бөлүмнер 8 кичээлдерни эрттиргеннер.

Партия эте организациязы колхозчуларның үш чыл хуусалыг агро-зоотехниктиг өредилгезин улуртурунче кичээнгейни бага салган. Ол курста 36 колхозчулар өөренип турарлар. Зоотехник эш Шенгирбен бизе агроном эш Монов кичээлдерни бедик дүннелге эрттирип турарлар.

С. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Эрзин районнуң пропагандистериниң семинары

СЭКП Эрзин райкому партия чырыдыышкынының четкилеринде ажылдап турар пропагандистерниң семинарын район төвүнге эрттирген. Семинарга 20 пропагандистер киришкен. Олар партия болгаш чазактың көдээ ажыл-агыйны шыңгыы көдүрер хемчеглер дугайында шиитпирлеринге холбашкан идеткелдрни, база бүгү делегей байдалының, пропагандистиң методиктиг ажылының дугайында идеткелдік болгаш беседаны дыңнаанар. Ол ышкаш пропагандистерниң дүржулга солчулгазы база болган.

Пропагандист кижиге эргежок чугула билиглерни үргүлчү четчелеп турар семинарларны моон соңгаар-даа эрттирип турарын партия райкому эвилелдэрин семинарның дыңнакчылары база катап күүсээнер.

С. ДОРЖУ.

Чурттуң бүдүрүлгелеринде

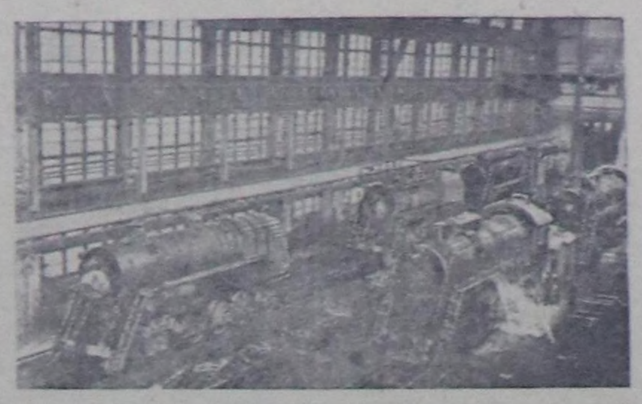

Ворошиловград. Октябрь революциязы аттыг паровоз кылыр заводтуң коллективи ийиги кварталдың дүргүзүнде ажылдарның түңнелинің талазы-биле Бүгү-Эвилелдің социалистиг чарыжының бирги черин алган болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң шилчиир кызыл тугун алган.

Чурукта: паровоз чыып эптээр цех.

Фото **В. Войтенконуу.** СЭТА-ның пресслиниези.

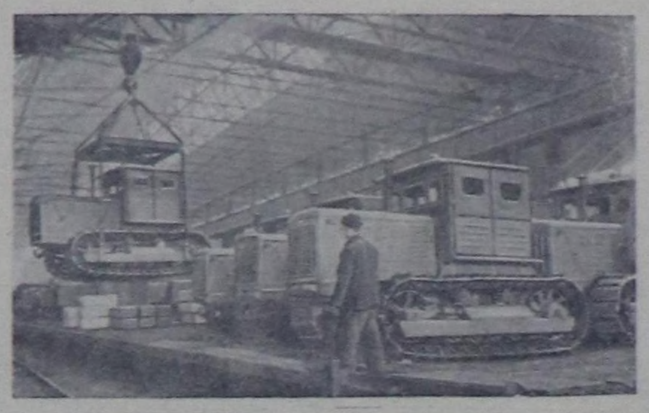

Челябинскиниң трактор заводу «С—80» деп тракторлар болгаш немелде кезектер бүрүрүлгезинің талазы-биле планын чедишкиниг күүседип турар. Кур болгаш курукган черлерни ажыглалга киирип ап турар районнарже 1000 хире тракторларны чоруткан.

Чурукта: кур черлерже чорудар тракторларны белеткеп турары.

Фото **В. Георгиевтии.** СЭТА-ның пресслиниези.

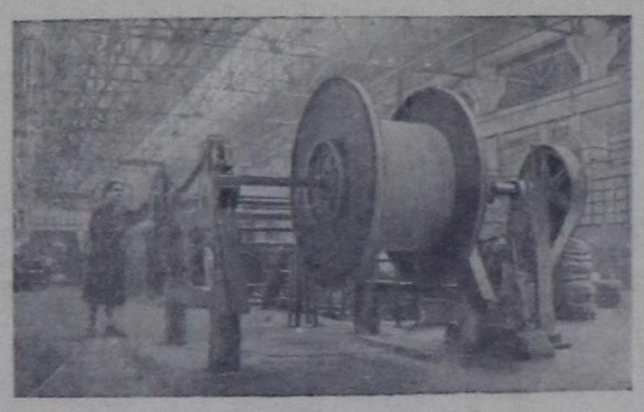

Москва. «Москабель» заводтуң цехтеринде чылдың бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүседир дээш октябрь мурнунуң социалистиг чарыжы болбарган. Бүдүрүлгенің коллективи бо чылдың бирги чартыында 24 миллион рубльдин пландан ажыр продукциязын бүдүрүп үндүрген.

Чурукта: бүдүрүлгенің цехтериниң биразында.

Фото **В. Соболевтуу.** СЭТА-ның пресслиниези.

Хаваннарны семиртир азыраар талазы-биле бистиң дуржулгавыс

(Бии-Хем районнуң „Кызыл тараачын“ колхозунуң ферма эргелекчизи А. Бажина-биле беседа)

Чуртка эвт курлавырын улгаттырарынга хаваннарны массалыы-биле семиртип азыраарың организастаары улуг ужур-дузалыг болуп турар. Эрткен чылга чедир Бии-Хемде «Кызыл тараачын» колхоз хаван оолдары доруктурып азыраар ажылды чорудуп турганын демдеглезе чогуур. Ынчаарга хаван ажылының мындыг угланыышкынынга көдээ ажыл-агый артели ойталаар ужурга таварышкан, чүге дээрге, орулгазы куду, күрүнеге хаван эзди дужаарының планын күүседирин хандырбаан. Хаван эздиниң орнунга күрүнеге улуг бода малды дужаар чоруккa кирип турган. Орулга дыка куду болган. Чижээ, 1952 чылда 101 баш хавандан ипитизи-биле 68 муң рубль акша орулганы алган. Мындыг орулгалар колхозчуларны хандырбаан.

Эртемнің чедишкиннеринге даянмышаан база мурнакчыларның дуржулгазын калбоа-биле ажыглавышаан, бистиң колхозувус 1953 чылда хаваннар семиртип азыраарын организастаан. Чыл иштинде 147 хаваннарны азыраарывыска дириг деңизи-биле 167 центнер эвтти берген, бо болза тарылга шөлүнүн 100 гектар бүрүзүнге 7 хаван, азы 6,5 центнер хаван эзди оналажын турган. Бо үеним иштинде хаван ажылындан акша орулгазы 146 муң рубль чедир көвүдээн күш-хүннерниң акша төлевирин улгаттырар арганы берген.

«Кызыл тараачын» көдээ ажыл-агый артели бо чылын хаван ажылын сайырадырынга улуг кичээнгейни салып турар. Иштинин продуктулуг мал ажылы хөгжүдерінин планын колхоз күүсетишаан, быжыг чем суурну тургузарынга, хаваннарның продуктулуун көдүрерінге бедик көргүзүглерни чедип алган.

Хаван ажылының орулгалыын бедидерин болгаш хаваннарның бараанныг продукциязын көвүдериниң талазы-биле колхоз бо чылын хаваннарны семиртип азыраарын организастаарын калбак хемчелдин-биле чорудар шын орукта киргеи. 200 хире хаваннарны азыраар деп төлевилеп алган. Бо чорук күрүнеге эвт дужаалдазын колдуунда хаван эзди-биле күүседип бээр, мыйыстыг бода малдың баш санын камгалап алыр арганы берип турар. Хөй санныг хаван эзди колхоз күрүне садып алышкынынга болгаш колхоз рынокунга база садып болур.

Фермага ажылдаары-биле колхоз баштаар чүр доктаамал дуржулгалыг кадрларны шидип алган. Бо чорук болза, хаваннарның ажылгазынга болгаш чемгерилгезинге идигни берген.

Ийи чүүл хевирнің семиртилгезин бисте чорудуп турар: эвткир болгаш чартык чаглыг. Дириг деңизи 30—40 килограмм 4—5 ай назылыг аныяк хаваннарны эвткир кылдыр азыраап турар, а чартык чаглыгга—70—80 килограмм деңзилиг аскыр болгаш чазаан хаваннарны база холутунган кыс хаваннарны азыраап турар.

Эвткир кылдыр азыраашкын 3—4 айда үргүлчүлээр, чартык чаглыы база-ла үш ай чедир болур. Хаваннарның ажаалгазын болгаш чемгерилгезин мурнакчы совет зоотехниктиг эртемнің негелдерлерін өзугаар нормаларны база рационнарны организастаан, картофельдің хемчелин хөйнү, а концентраттыг чемнерни оон арай эвээшти берип турар. Зоотехник эш Коромыслова хаваннарны семиртип азыраарын организастаарынга боттуг болгаш үргүлчүнүн дузаламчызын көргүзүп турар. Эртем талазы-биле чедишкиннерни практиктиг ажыл хөрөкке шиңгээдип турар.

Семиртир азыраар хаваннарны тускай кажаада азыраап турар.

Хаван ажаакчызы Е. Федулова хаваннарның төрүүгеен оолдарын хүлээп ап, оларны ийи айга чедир азыраап турар. Эш Федулова болдунуң ажылында улуг чедишкиннерни чедип алган. Аңаа онаан берген төрүүр кыс хаван бүрүзүнден 21 оолдарны доруктурып алган. Эш Федулова хаван оолдарының баш санын четче камгалап ап, оларны кондициялыг деңизинге чедир доруктурып турар. Бо чылын дөрт чүс ажыг хаван оолдарын доруктурып өстүрген.

Хаван оолдарын нелинден чарын азыраан соңда, семиртир азыраары-биле хаван ажаакчылары Е. Кириллованга болгаш Н. Бажинага шилчидип бээр, олар ол хаван оолдарын бөлүк-бөлүк ийи-биле станоктарга таарыштыр тургузар. Чазын болгаш чайын төрүүгеен кадык хаван оолдарын семиртилгеге тургузар.

Бистиң хаван фермаызыста 25 улуг кыс хаван, 4 аскыр хаван бар. Оон өскелерін семиртилгеде турар хаваннар болур, олардың саны үе-чеде өскерлип турар. Хаван фермазының чанында чем чымчадыр хайындыр машина бар. Ферма ажылдакчыларынга чүрүлгаланың таарымчалыг оонсавазын берген радиоприемникти тургускан, солун өткүүлерни чогуур чедиде чедирип берип турар, зооветтеринар өредилгени организастаан. Хаван фермазында 6 кижи составтыг бригада ажылдап турар.

Хаван фермазында күш-ажылдың төлевирин кылган ажыл барымдаалап, чурум өзугаар төлеп турар. Төрүүр кыс хаваннар ажаан турар хаван ажаакчылары 1953 чылда өргүмаа-биле 750 күш-хүнүн ажылдап, акша-биле 4000 рубль чедир, 16 центнер тараа алган, оон аңгыда ийи бүрүзү ийи ай чедир назылыг 5—9 хаван оолдарын немелде төлевирге алган.

Бистиң колхозтуң хаван ажаакчылары СЭКП ТК-ның Пленумнарының доктаалдарынга харыы кылдыр бо чылын тарылга шөлүнүн 100 гектар бүрүзүнге 9—10 центнер хаван эзди бээр деп шиитпирлээн.

УРУГЛАРНЫҢ КИЧЭЭЛГЕ БЕЛЕТКЕНИРИНГЕ АДА-ИЕЛЕР КАНЧААР ДУЗАЛАЖЫРЫЛ

Школа уругларны коммунистиг өзуга кижизидер дугайында бодунуң мурнунда саадынган сорулганы күүседирин ол чүгле уругларның өг-бүлелери-биле сырый хзрылзаалыг тургаш чедип ап шыдаар. Өг-бүле болза, бир талазында, кадык шыырак уругларны доруктурып, оларны чазык-чаагай аажы-чаңга кижизитиишаан, школачы кижизидилгеге үндезинни белеткээр; ийи талазында, коммунистиг кижизидилгениң талазы-биле школа уругларга чүүү берип турар болдур, ону өг-бүле улам быжыглаар болгаш хөгжүдер ужурлуг.

Уругларның кижизидилгезинің дугайында школа сагыш салыр ужурлуг, а ада-иелериңе хөрөө уруглар дугайында чүгле материалдыг сагыш салыышкын болур деп бодаар болза шын эвес. Ада-иелериңе идеткейлиг киржилгези чокта уругларның кижизидилгезин шын тургузуп хержок. Школага уруглар 4—5 шакты эрттирер, а арткан шаг-үеде олар өг-бүлезинің хамаарылгазынга турып турарлар.

Ада-иелер школага идеткейлиг дузалаар төлөөде, улус өредилгезинин болгаш уругларның кижизидилгезинің талазы-биле школаның мурнунда турар сорулгаларның ужур-утказын тайылбырлаар болгаш ол сорулгаларны боттандырарынга ада-иелериңе ролюн тодарадыр ужурлуг. Областың алаан хөй школаларында ада-иелер-биле ажылдың айтырыышче мырыңай кичээнгей салбайн турарын демдеглээр херек. Ындыларга Аңцгаты чеди чыл, Тээли ортумак болгаш чамдык өске-даа школаларны хамаарыштырып болур.

Коммунистиг кижизидилгениң кол кезээ уругларны билиглер-биле чепсеглээри болур. Бо сорулганы боттандырары школага болгаш бажыңга уругларның өредилге кичээлдерин шын организастаанымдан кол хамааржыр. Чижээлээрге, класска башкы саннар көвүдериниң аргазын тайылбырлаар болгаш ону өөренікчилер шиңгээдип алыр. Ынчалза-даа сан көвүделгезинің чүгле аргазын билип алыры четпес, ынчаарга янзы-бүрү таварылгаларда ону көвүдерин эки билип алыр херек. Мону өөренікчилер боттарының бажыңнарынга күүседир ужурлуг. Бир эвес кичээлге белеткенмес болза, класска оон соңгааргы ажылга улуг шаптык болур. Өөренікчи уруг программаның кандыг-бир бөлүүн шиңгээдип албас болза, ол чаа материалды билип ап шыдавас, а класска чаа материалды билип албайн, ол бажыңга ажылын боду күүседип шыдавас. Класска өредилге бурунгаарлаан тудумна кичээлге белеткенмес өөренікчи оон улам-на хожудаар. Оортан бөгай өредилге, бир класска катап олурарлар тыптыр аңаар.

Уругларның өредилгезинин шынарын бедидер төлөөде, ада-иелер хөй чүүлдерни кылыр. Ада-ие болза, оларның уруу канчаар өөренип турарын хайгаарап, харыыларга болгаш сагылга-чурумга демдек салып турар оон демдеглелин үн бүрү көрүп турар ужурлуг. Школага уругга берген онаалгаларны ол күүседип турарын ада-иелер контрольдан хынаар болгаш оларны ак-сеткилдиг күүседиринге ону чаңчыктырып өөредир ужурлуг. Ол орта чогуур байдалдарны тургузары чугула. Хамыктың мурнунда бажыңга онаалгаларын күүседир тускай булууну уругга тускайлап бээр ужурлуг. Аңаа өрөөлдин эң чырык черин бээр. Ындыг булуңнуг школачы болза, чедишкиниг өөренір, кичээлдерден улуг могаваас, улуг кижидер аңаа шаптыктаваас, аңаа хамаарышпас энгиин чугаалаарже кичээнгей салбас болур. Оон аңгыда, бичии школачы беду тускайлаң корум-чурумнуг, шевергин байдалче чаңчыгып өөренір. Булуңну уругнуң өзүлделинге хамаарыштыр стол, сандай болгаш бичии шкаф азы ном салыр үзүк-биле дерип ужурлуг. Стол, сандай уругнуң олурарынга эптиг таарышкан, чүве бижиринге хол көдүрүп олурар хире бедик эвес болур. Бир эвес школачы ниити стол, сандайны ажыглаар аңаар болза, оларны оон өзүлдезинге таарыштырар.

Кичээлдээр столду соңгаже чоокшуладыр, хүндүскү кичээлде чырык мурнунче азы солагай талазынче колдаар кылдыр салыр. Столдуң кырын арыг клеенка азы саалын-биле шывар болгаш үргүлчү арыгсилиг тургузар.

Ада-иелер эгелеп өөренип турар школачыларже онза кичээнгейни салыр ужурлуг. Ындыг бичии школачылар бажыңга берген онаалга күүседиринче шоолуг кичээнгей салбас, доора хөрөктерже чардыгар болгаш ажылга хөөн чок болгулаар. Эге классчыларның ада-иелери «эвин эртир хөй» онаалгалар бээр деп чамдыкта школаны буруудадыксап турар. Хөрөк кырында оон чыдагаанны болза, школачы кол нуруузунда бодунуң ажылын организастап билбейн турарында. Бир эвес уругнуң өредилгезинче эгезинден тура шыңгыы кичээнгей салбас болза, ол эдерер, өөренірінге улуг шаптык болур. Ынчангаш ол бир кичээлден өске кичээлге белеткенмейн кээп, ажылды далаш кадында күүседип, харын төнчүзүнге чедир кылган ажылы чок аңаар. Ынчангаш уругларны доора чүүлдерже чардыктырбайн, кичээнгейлиг, бодамчалыг ажылдаарынга өөредири чугула.

Өөренікчите школаның салып турар негелдерлерін оон өг-бүлези база деткиир ужурлуг. Боттарының уруглары кичээлге белеткенген турзун дээш ада-иелер чүү кылыр ужурлугул? Хамыктың мурнунда бажыңга кичээлден олурар уругнуң ажылын хүндүткеп көрүп, таарымчалыг байдалды аңаа тургузуп бээр ужурлуг. Бичии школачы ажылдан белен оспаксыраар болгаш доора шаптыктаашкынарга улуданырынга өөренип албаан дээрзи биске билдингир. Моон ужурунда школачыларның кичээлге белеткенин олурган өрөөлинге шуугашпас, даан үндүрбес болгаш радиону уштуп каар база школачының бодун ыржымны сагыырынга чаңчыктырар болгаш үргүлчү олурту бербейн, ону агаарладып дыштандырар ужурлуг. Чамдык ада-иелериңе талазындан бо чурумнарны сагывайн, уруглар ажылдап олурда, «магазинче чүүр», «эжик ажыт» дээш өске-даа чүүлдер-биле оларны кичээлден чардыктыра бээр чүүлдерни болдурбас херек.

Бир эвес бир өг-бүледе элээн баш школачылар бар болза, оларны чаңгыс үгда кичээлге белеткенірінге өөредири ажыктыг. Өөренікчи бажыңга онаалгаларны күүседирде, хүнүн чурумун сагып, тускай үелерде кичээлдээн турарын ада-иелер хынаары чугула. Уруглар школадан келген дораан-на кичээлдерге белеткени бээр чорукту болдурбас. Ол дугайында тускай үени доктаадыр. Школага кичээлдээн соонда уруглар чемненір, дыштаныр болгаш 1,5—2 шак иштинде арыг агаарга чүүүр, а оон соонда кичээлден кирер. Бажыңга онаалгаларны барык бежээкинин 5,5—7 шактарның аразында күүседир ужурлуг. Бир эвес уруглар кежээ 9 шактың бетинде удуй бээр болза, олар эртен эрте турып каар аңаар болгаш эртенги шактарның чамдын бажыңга онаалгадар күүседиринге ажыглап болур.

Бир эвес школага кичээлдер ийиги эдлчеге болур болза бажыңга онаалгаларны, чижээлээрге, хүндүскүнүн 9,5—11 шактарның аразында күүседир. Ынчаарга ол ажылды школага кичээлдер эгелээринге чедир 1,5 шак бурунгаар доозар ужурлуг. Бажыңда ажылдың үргүлчүлели 1 болгаш 2 классларның өөренікчилерінге 30—40 минутадан аштас, 3 болгаш 4 классларның өөренікчилерінге 1—1,5 шак болур ужурлуг.

Берген онаалгаларны өөренікчи күүседип турда, ыржымны сагыыры-биле кады ол өрөөлге тапкылаваас болгаш кичээлдээриниң мурнунда ону салгынадып алыры чугула. Бо байдалдарны тургузарындан аңгыда ада-иелер болза, өөренікчиниң онаалгаларны күүседип турарының шынары дээш хайгааралды салыр хүлээлгелиг. Ынчалза-даа ол дузалажылга мергежилдиг болгаш өөаарымчалыг болур ужурлуг. Ада-иелер уруглаврның өөренип турар номнарын билир болгаш оларга берген онаалгалар-биле таныжар база уругнуң билиниде, чаңчылында кандыг четпестер барын башкы-биле беседалажыр, өөренікчиге канчаар дузалаарынга башкының сүмезин алыр ужурлуг.

Номчулга талазы-биле бажыңга онаалгаларны күүседип турган үеде (ылаңгыя эге класстарга) уруглар баштай дыңналдыр номчуур, оон соонда бодунга номчуур. Өөренікчи бодунга номчуурда сымыраныр, бизираар болгаш строктарны салаа болгаш карандаш-биле өдертир чорукту болдурбайн, болунуң иштинде номчууру чугула. Бир эвес ол дыңналдыр номчуп турган, кандыг-бир сөстү чазыпкан болза, ол сөстү катап ажык үнүүт кезээ-биле болгаш шыны-биле номчудар аңаар.

Номчаан чүүлүн шиңгээдип сактып бодап алырын негээр таварылгада төөгүлүг болуушкуннар болгаш география дугайында медээлерни, бөйдус эртеминнен болгаш өске-даа чүүлдерден фактыларны шиңгээдип алыр, чаа сөстерни, аттарны, үелерни доктаадып алыр ужурлуг. Өске талазында, олар номчаан чүүлүнүн утказын тода болгаш чыскаалдыр чугуда черни эрттирбейн чугаалаар, салдынган айтырыгларны харыылап билир болуп алыр төлөөде, номчаан чүүлүн катап чугаалаар, планны тургузар, текстиниң чамдык чугула черлерін шилип алыр ужурлуг.

Оон ыңай бичии уруглларга номчаан материалын доктаатырары берге болгаш чугула ажыл болур. Материалдың утказы билдингир болза, ону доктаадыры белен, а утказын билип албайн доктаадыры берге деп чүве билдингир. Моон ужурунда материалды доктаадырда хамыктың мурнунда оон утказы бүрүн билдинген турар ужурлуг. Ынчангаш бо сорулга-биле материалдың номчулгазын шын организастаар херек: шулукту каш катап номчуп, оон ниити утказын билип алыр болгаш доктаадып алырынга ону утказының айы-биле кезектерге үзер. Номчулга кичээнгейлиг, аянныг болгаш текстини билип алырын чиигедир дээш дыңналдыр номчуур херек. Каш катап номчаан соонда шаажи-биле чугаалаарын орадаажыр, оон бала катап номчуур болгаш шаажи-биле чугаалаар. Ам эки шиңгээтинмээн черлер бар болза, оларны онаалан дапкырлаар аңаар.

Бижимел онаалгаларны күүседип турган, өөренікчи олудун шын кылган бе, демир үжүүт тудары болгаш тетрадты салыры шын болган бе дээрзин хынаары чугула. Ол дугайын ада-иелерге школа айтып көргүзер ужурлуг. Башкыларның берген ажылдарын шевергин болгаш эки күүседирін уруглардан ада-иелер негээр ужурлуг. Бажыңга онаалгаларны күүседип турарын уруглардан негээрде, оларны дувуредип, хөрөктенір болгаш дужаар чүүлдерни ада-иелер болдуруп болбас.

Уруглар-биле ажылга эки түңнелдерни чедип алыр төлөөде, чүгле кызымак болгаш негелделиг болур эвес, харын уруглларга тактиктиг болгаш чөптүг болуру эртежок чугула. Бир эвес өөренікчи аңаа берген онаалганы күүседип шыдавас болза, ол дугайында ону шыңгыы көрүп болбас, а ону деткиир болгаш онаалганы ол күүседип шыдаар дээрзинге аңаа бүүрелдеп турзар херек.

Чамдык ада-иелерниң талазындан уруглларга шын эвес дузалажы бээриниң таварылгалары бар. Уруглга дузалаар дээш олар аңаа берген онаалганы боттары күүседип, сан онаалгаларын шиитпирлеп, грамматика талазы-биле мергежилдерни дужурун бижип, шуут айтыш турып бээрлер. Ындыг чорук уруглларның өредилгезинге кончуг хоралыг болур. Бажыңга өредилге ажылы уругнуң угаан-бодал сайыраарынга улуг ужур-дузалыг. Ынчангаш школа болгаш өг-бүле ол ажыл шын тургустунган турзун дээш орадаажыр ужурлуг. Бо ажылды күүседиринге бажыңда чогуур таарымчалыг байдалдар чок болза, ону өске черге—школага организастап болур, чүл дизе, бир азы ийи классты ол сорулгага тускайлааш, аңаа ада-иелер-биле кады башкылар дежурныйлаар аңаар.

Областың чамдык районнарында (Бай-Тайга, Өвүр болгаш өске-даа) школалар, башкылар ада-иелерден хоорук ажылдап турарын демдеглээр херек. Уруглларны өөредиринің, кижизидериниң хөрөөнче ада-иелерни мырыңай хандыгып турар. Башкылар өөренікчилерниң бажыңнарынга барбайн, олар канчаар чүүрүп турарын билбестер. Ындыг байдалды школа бүрүзүнге узуткаар болгаш башкылар колдективи ада-иелер-биле кады ажылдап тургаш, уруглларны өөредир, кижизидер ужурлуг.

П. КУРЧЕНКО.

ЧАА НОМНАР

В. Боровский. Капитализмниң делегейи — ажылчы чоннарны ядарадыпхоозурадырының болгаш дарлаарының делегейи. Күрполитиздат. 1954 ч., арын 55, өртээ 55 коп.

Автор болза, «Байлактың бир талада мөөңнетинип турар чоруу болза, ол-ла үеде ядарал-түрегделдиг, күш-ажыл хилинчээниг, кул чоруктуг, каржы дорамчылалдыг, черликшиир болгаш мораль талазы-биле хоозураар чоруктуг өске удурланышкак талада мөөңнетинип турары ол болур» деп Маркстың сураглыг бодалын АКШ-тың болгаш өске-даа капиталистиг чурттарның амгы амыдыралындан көргүзүп турар херек кырында боттуг улуг материалды киирип турар.

Ук номда америк монополистер Дюпонның, Морганның, Рокфеллерниң болгаш өскелериниң-даа ажык-кончааларинаң чылдың-на өзүп турарын база ооң-биле кады болук байларга кадыг-дошкуну-биле молчүткен ажылчы чоннарның амыдырал байдалының үзүктел чок кудулан бадып турарын, ажыл чок чоруктун, аштың болгаш ядарал-хоозуралдың күштелип турарын көргүскен. Шак ындыг байдалдар өске-даа капиталистиг чурттарда база турун турар. Кижи төрелгетениң үштүн ийи кезии капитализмниң дарлалының адаанда чурттап турар.

Ол номда 4 эгелер бар: Капиталистиг чурттарның ажылчы чоннарының ядаралы болгаш хоозурзашкыны. Колоний болгаш хамаарылгалыг чурттарның улустарын империалистерниң үптеп дээрбеззашкини. Дайын болгаш милитаризация — капиталистерге ең бедик ажык-кончааларның үнер дөзү. Империализмниң лагеринде чөрүлдээлериниң чидигленишкини.

Д. Мельников, Л. Черная. Гитлержи генералдар өжээн негээринге белеткенип турарлар. ССР Эвилелиниң Камгалал министерствозунуң шериг литературалары үндүрер парлалга чери. 1954 ч., арын 158, өртээ 2 р. 05 к.

Америк болгаш англи империалистерниң дузаламчызы болгаш өмээржилгезибиле Германияның агрессчи чепсектиг күштерин катап төрүтүндүрүп турар барынын-герман милитаристерниң өжээнзирек чүткүлдерин ол номда сойгалап илередип турар. Герман вермахтының (фашистиг шериг) тургузарына көскү рольду эрги немец генералдар ойнап турар деп авторлар көргүзүп турарлар.

Герман милитаризмниң катап төрүтүнүшкүнү улустарның айыл чок чоруунга болгаш бүгү делегейге тайбыңга улуу-биле кыжаның турарын чөптүү-биле көрүп турар тайбыңга ынакшылдыг улустар барын-герман чазактың болгаш ооң америк-англи өмээржикчилериниң өжээнзирек планнарынга улуг, Совет Эвилелиниң идип үндүргени герман айтырыгны тайбың болгаш демократтыг ёзу-биле ишитпирлээриниң программазы дээш демисежин турарлар.

Авторлар номнуң темазын ооң беш эгелериниде тодаргайы-биле киирип турар: Ызыгуурундан тура бөөн империалистер. Чаа вермахтының оруунда. Гитлержи генералдар чепсегленип турарлар. Гитлержи генералдар чажыртынмайын турарлар. Америк реакцияның планнарында чаа вермахт.

Г. Карпов. Совет культураның болгаш ССРЭ-де культура революциязының дугайында. Күрүнеңниң культура чырыдышкын номнары үндүрер парлалга чери. 1954 ч., арын 241, өртээ 6 р. 55 к.

Номда дараазында айтырыгларны чырыдып турар: культураның алыс утказы; ССРЭ-де культура революциязының алыс утказы болгаш сорулгазы; ССРЭ-ге культура революциязын болгаш социалистиг культураны тургузары дээш Коммунистиг партияның демиселиниң үндезин үе-чаалары. Национал республикаларда социалистиг совет культураның хөгжүлдезинин дугайында, бистиң чуртувуста чырыдышкынның үзүктел чок өзүлдезинин дугайында, ном парлалгазының улуг хөгжүлдезиниң дугайында болгаш Совет Эвилелинде культураның канчаар-даа аажок улуг хөгжүлдезиниң дугайын херечилеп турар солун чижектерни автор ол номда киирип турар.

Б. Зверев. Синоп тиилелгези. Крымның ном үндүрер парлалга чери. 1954 ч., арын 158, өртээ 6 р. 50 к.

«Орус далайжыларның эрес-дидим болгаш маадырлыг чоруун улуг күш-биле илереткен кайгамчыктыг далай тулчуушкуннарының бирээзи — Синоп чанында болган тулчуушкуннуң дугайын номда бижип турар.

Генералдыг орус флотовод адмирал П. С. Нахимовтуң удуртулгазы-биле чедип алдынган Синоп тиилелгези орус боо-чепсектиң тиилелгелериниң маадырлыг чыл демдеглелинде ооң эң эки арыннарының бирээзи кылдыр кирген.

Автор болза, Крым дайынының бүдүүзүнде Россияның иштики болгаш бүгү делегей байдалын, Синоп тулчуушкунунга чедир Кара далайга дайынчы чоруктарны, Синоп тулчуушкунун болгаш Синоп тулчуушкунунуң соонда тургустунган байдалды көргүзүп турар.

И. Никитинский. Империалистиг разведкаларның үрегдекчи ажылдарының кара-сагыштыг методтары. ССР Эвилелиниң Камгалал министерствозунуң шериг литературалары үндүрер парлалга чери. 1954 ч., арын 88, өртээ 1 р. 10 к.

Совет Эвилелинге болгаш улус демократиязының чурттарына удур демиселге империалистиг разведкаларның ажылган турары үрегдекчи-хоралакчы ажылдарының арганарын болгаш методтарын номда көргүскен. Авторнуң айтып турары болза, разведканың ишки-бүрү органнарына агентилер белеткээр орус институт дээр чүвени АКШ Колумбия университетиниң чанында тургускан. Шак ындыг шпион школалары өске-даа америк дээди өөредилге черлериниң чанында база тургустунган. Америк разведканың тайбынның болгаш демократияның лагериниң чурттарына удур угланган шпиончу-диверсант ажыл чорудулгазының номда киирген хөй санныг фактылары серемчилелди бедиперинче кыйгырып турар.

Атомнуг энергия. Англи дылдан очулга. Даштыкы литературалар үндүрер парлалга чери. 1954 ч.

Ол ном болза, атомнуг энергияның, ооң дайынга болгаш үлетнүге хереглелинин база даштыкы чурттарда ол талазы-биле ажылдарның байдалының дугайында амгы үениң кол-кол доңчу медээлерин берип турар. Ол номда ядро дугайында эртемниң кол билиин киирип турар, атомнуг чепсектиң хевирлериниң, оларның онзагай үүдлериниң болгаш ажыглаарының байдалдарының дугайын бижип турар.

К. Багинян. Өске чурттарның херектеринге холгаарлавазының күрүне принциптерин империалистерниң үреп турары. ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының ном үндүрер парлалга чери. 1954 ч., арын 142, өртээ 5 р. 60 к.

Улустар аразының харылзааларының чугула принциптериниң бирээзи, күрүнелер аразында тайбың кады ажылдажылганың чугула байдалдарының бирээзи болур өске чурттарның херектеринге холгаарлап киришпес чоруктун дугайында айтырыгны номда киирип турар. Улуг болгаш бичии кандыг-даа чурттарның национал хосталгазынга болгаш тускай күрүне эргезинге хүндүткел-биле хамааржып көөр база өске чурттар-биле бодунуң харылзаазын деп эргениг болгаш бот-боттарынга ажык дузаның үндезининге тургузуп турар Совет Эвилели ол принципти ыдыктыы-биле барымдаалап турар.

Империалистиг күрүнелериниң рынок дээш, эң улуг капиталистиг ажык-кончаа дээш демиселге Совет Эвилелинден ылгалы болза, өске чурттарның тускай күрүне эргезин базып, оларның иштики херектеринге каржызы-биле холгаарлап киржип турарын автор айтып турар. Өске күрүнелер-биле, ооң иштинде Совет Эвилели-биле болгаш улус демократиязының чурттары-биле, Барын-Германия, Турция, Иран болгаш өске-даа чурттар-биле боттарының харылзааларынга АКШ-тың, Англияның болгаш Францияның чагырыкчы бөлүктериниң талазыдан өскениң хереңге киришпес чоруктун принцивин үреп турарының фактыларын номда киирип турар. АКШ Латин Американың, база ол ышкаш колония болгаш хамаарылгалыг чурттарның иштики херектеринче ажыы-биле холгаарлап киирип турар. Америк империалистер өскениң хереңге киришпес чоруктун принцивин ылангыя Кыдат Улус Республикага хамаарыштыр онза үреп турарлар.

КҮЗЕЛ КАНЧААР БОТТАНГАНЫЛ

Дуктуг-оол бичиизинден-не Шагаан-Арыг № 2 ортумак школазынга 6 классты доскан, өөредилгезин ынай уламчылап шыдавайн барган. Кырган иезин азыраар хүлээлге аңаа онаашкан.

Ол, 1944 чылда Чаа-Хөл районнуң Сталин аттыг колхозунга кирген. Оон бээр Дуктуг-оол колхозтуң ажылында үргүлчү кызымаккай болуп, ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген.

1950 чылда Чаа-Хөл МТС организастатынып тургустунган. Сталин аттыг колхоздан эш Дуктуг-оолду өөредип чоруткан, ол, өөрзилгезин эки доскаш, тракторист атты чедип алган. 1951 чылдан эгелээш кол тракторист болуп ажыл нормазын үргүлчү ажыр күүседип келген.

1953 чылдын часкы сезонунан эгелээш, Дуктуг-оолду трактор бригадазының бригадириниге киргэн. База 1954 чылда ол бригада часкы чер андарылгазын—131 хуу, чайгы чер андарылгазын —151 хуу күүседкен.

Трактористер кывар-чаар үүлдерни артыкка камнап алганивр.

Дуктуг-оолдуң онаашкан ажылынга ак сеткилдиг кызымаккайын көргеш, МТС-тиң дирекциязындан болгаш областың кеңээ ажыл-агый эргелелинден каш удаа өөртектиг үүлдер-биле шаңнаан.

Дуктуг-оолдуң удуртқан бригадазы чыл бүрүзү эки ажылдан, база социалистиг чарышка алган хүлээлгезин күүседиринге МТС-те трактор бригадаларында эң-не мурнакчы бригада болуп келгенин барымдаалаш, партия райкомуңдан болгаш райкүүсөкомдан эш Дуктуг-оолду Бүгү-эвилелдиң кеңээ ажыл-агый делгелгезинге чоруткан. Ол, Москвадан бодунуң МТС-инге чедип келгеш, Москва чораан дугайында бригадазының механизаторларынга солун беседаны кылып берген.

Т. ШЫЫРАП.

Чер аңдарарының чаа методу-биле

Улуг-Хем районнуң элээн хөй колхозтары бо чылын бистиң чуртувустуң хову ажылынга алдаржаан, Сталинчы шаңнаалдың лауреады эш Мальцевтиң черниң довураан аңдарбайн чарар методун ажыглап эгелээн. Ол болза, черниң үнүшкө таарымчалыг тургузуун болгаш шыкты камгалаарынга ажыктыг.

«Күш-ажылдың хостуу» колхоз «С — 80» трактор-биле 75 гектар шөлдү 35 сантиметр ханы аңдарган. Ол ышкаш довуран аңдарбайн чарылда-биле Ленин аттыг, Киров аттыг база Маленков аттыг колхозтар иштизи-биле 150 гектарны 30 сантиметр ханы аңдарганнар.

И. ОЛДЫРЕВ.

Мурнакчы дарган

Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг кодээ ажыл-агый артелиниң кежигүнү Монгуш Айыжы ак-сеткилдиг кызымаккай ажыл-ишчи дарган болуп турар. Айыжы чыл-чылды часкы-күскү кампания ажылдары эгелээр мурнунда-ла кодээ ажыл-агыйның машиналарын: сиген тарма кестирер машиналар, аңдаанар, илиирлер болгаш өске-даа чепсек-хереклелдериниң үредген кезектериниң септелгезин чогуур өйшаанда кылып турар.

Монгуш Айыжы чүгле кодээ ажыл-агыйның машиналарын септеп турар эвес, харын колхозчуларның чурттарга бажыңнарынга хереглээр үүлдерни база кылып турар. Ол, бо чылын 15 чурттарга бажыңнарының эжиктериниң шунчук, тыртыыштарын болгаш 15 демир суугуларны, 30 ажыг хоолайларны болгаш өске-даа үүлдерни кылган. Дарган 10 айларның иштинде 459 күш-хүнүн ажылдап ап, авансыга 1377 килограмм тараза алган.

Ам бо чылын кызыа чогуур планныг үүлдерин Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң бетинде доозар дээш эш Айыжы бедиткен хүлээлгени болунда алган ажылдап турар.

С. ИДАМ.

Кышка белеткелин доскан

Суг-Хөл районнуң Киров аттыг колхозтуң кежигүнү, шээр мал фермазының малчыны Ондар Ирикпей кышка удур малының чылыг кажааларының белеткелин доскан. Ол, 350 өшкүлер кирер 1 эки шынарлыг чаа кажааны база чаш мал кирер 1 кажааны таарымчалыг черде боду тудуп адбышаан, бо чылын малының чемгерилгезинге четчир сигенни кезии белеткеп алган. Ол ышкаш чазаг, күзег кажааларын белеткеп алган.

Эш Ирикпей бо чылын 185 өшкүлерден 215 анайларны менди доруктурып, мал өстүрер планын 120 хуу күүседкен. Ирикпей ам дөрт чыл иштинде колхозтуң мурнакчы малчыны деп саналды, чыл-бүрүде малдың чаш төлүн менди доруктурып ап келген. Ирикпейниң мурнакчы үлегерин колхоз баштаар черинден үнелеп көргеш 3 удаа өртектиг үүлдер-биле шаңнаан болгаш хүндүлел самбыразынга үргүлчү дөмдеглеп келген.

М. ДАРЖАЙ.

Буга казыышкыны доступ турар

Чаа-Хөл районнуң Сталин, Молотов аттыг колхозтарының девискээринге хамааржып турар Берт-Даг деп черде 5 километр суггарылга бугалының казыышкыны бо чылдын июнь айда эгелээн болгаш буганы казып үндүрер дөзү берге-даа болза 40 ажыг кижи үзүктел чок ажылдап келгениниң түннелинде ам доступ турар.

Берт-Даг суггарылга бугазы ажыглалга кирерге Сталин болгаш Молотов аттыг колхозтарга 2000 ажыг га кур черлер ажыглалга кирер.

Х. КУНГАА.

Мурнакчы бригада

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» колхозунда эш Санчы-оолга улуртурган тудуг бригадазы бо чылгы тудуг планын хуусаа бетинде күүседир дээш бедиткен хүлээлгелерни алган ажылдап турарлар.

Тудугжулар чуртталганың 14 бажыңнарының тудуун доскаш, ажыглалга киришиишаан, малдың үлегерлиг 5 кажааларын, электростанцияның тудуун досканнар. Колхозчулар ам сайыгаанныг чырык бажыңнарда чурттап турарлар.

М. ДУРТАШ-ООЛ.

Парлатынмаан чагаалар-ның изи-биле

Кызылдың кодээ районунда «Х улуг хурал» кодээ ажыл-агый артелиниң чылгычызы Маадыр-оолдуң кадарган малынга харысалга чок, колхозтуң малын чидирип турарын кодээ бижикчи редакцияга бижээн.

Шүгүмчүлелдиң изи-биле хыналданы чоруткан, айыткан фактылар шын болган, читкен 8 баш малдың 6-зын Маадыр-оол төлээн, 2-зин ам-даа төлеп турар. Колхоз баштаар чери Маадыр-оолду сулка берген деп Кызыл райкүүсөкому редакцияга дынаткан.

Улустарның найыралының болгаш тайбыңның конституциялары

Улуг Кыдат улустуң амыдыралында төөгүлүг болуушкун — Конституцияны бадылааны — бүгү демократтыг лагерьге, дешилгелиг кижи төрелгетенге өөрүшкүлүг байырлал болган.

Кыдат Улус Республиканың Конституциязы болгаш улус демократтыг өске-даа чурттарның конституциялары орус дылда тускай номнар кылдыр парлатынып үнген болгаш калбак номчукчулар кичээнгейлиг өөренип көрүп турар. Улус демократтыг күрүнелериниң улуг чедишкиннерин дүрүмчүүн быжыглаан болгаш оларның социализмче орук-биле улам-на чедишкиниг хөгжүүрүнге быжыг үндезинин салып турар ол чугула документилерни совет кижилер улуу-биле сонуургап турар.

Демократияның дээди хевирин — социалистиг демократияны илередип турар Совет Конституция ышкаш ол конституциялар ооң-биле кады тайбыңның, демократияның болгаш социализмниң лагериниң күрүнелериниң аразында тургустунган улустар аразында харылзаалардың чаа хевирлериниң чугула документилери болуп турар.

Пролетариат диктатуразының ажыл хүлээлгезин боттандырбышаан, улус демократиязының күрүнелери болза, ёзулуг-ла улустуң эрге-чагыргазы болуп, калбак ажылчы чоннарның кузел соруун илередип турар. Конституцияларның мынча деп турар үүлдери: «Кыдат Улус Республикада бүгү эрге-чагырга улустуң болуп турар...» (2-ги үүлү), «Улус—күрүнеде бүгү эрге-чагырганың карачаңгыс үндезин дөзү болуп турар» (Чехословакияның Конституциязының 1-ги үүлү), «Болгарияның Улус Республиказында бүгү эрге-чагырга улустан үндезилетинин турар болгаш улуска хамааржып турар (2-ги үүлү), Венгр, Польша, Румын болгаш өске-даа улус республикаларының конституцияларында ындыг үүлдер болза, улус-демократтыг чурттарның байдалынга оларның күрүне тургузуушкунунуң туштузунда онзагай байдалдарын тодаргай илергейлеп турар. Улус демократиязының чурттарының күрүнелери ажылчы массаларның медерелдии-биле, социализм тургузуушкунунда ол массаларның инициативазының болгаш эгелекчи чоруунун бүгү хемчеглерлиг хөгжүлдези-биле күштүг болуп турар. Ол чорук болза, хостуг улустарның хөойлу чогаадылгазында-даа, бүгүде хүн бүрүдеги амыдыралында-даа илередип турар.

Экономикада командылал бедиктерин күрүненің холунда мөөңнөөш, улус демократиязының чурттары болза, даштыкы империалистерден улус ажыл-агыйының хамаарылгалыг чоруун үзүткаан болгаш ёзулуг-ла тускай догуннаашкынны, тодаргайларга хамаарышпас эргени, боттарының күрлавырларын болгаш даштыкы политиканы кымга-даа баш билиндирбейн боттары эргелеп тоарыштырар эргени хандырган.

Ёзулуг улусчу эрге-чагырга болза, бүгү чурттарның улустарының изиг күзели—боттарының тайбыны-биле кады турары болганда, тайбың дээш демисешпейн барып шыдавас. Моон ужурунда демократтыг күрүнелериниң чорудуп турары тайбың болгаш найыралдыг интернационалчы харылзаалардың политиказы болза, ханызындан-на националдың болгаш улустуң политиказы болуп турар.

Кыдат Улус Республиканың Конституциязының эге кезээнде чугаалап турары: «Делегейниң тайбыңга ынакшылдыг улустары-биле бистиң чуртту улузунуң найыралы хүн бүрүде өзүп турар». «Бүгү делегейге тайбың болгаш кижи төрелгетениң дешилгезиниң чаагай сорулгалары дээш демисежири болза, бүгү делегей херектеринге бистиң чуртту чайгылыш чок чорудар шугуму болур».

«Бүгү делегейниң улустары-биле бөгүн польша улусту каттыштырып турар эвилелге болгаш акы-дүңма чоруква үндезилетинген найыралды болгаш улустар аразының кады ажылдажылгазын» быжыглаар чорукту Польша Улус Республиканың Конституциязының эге кезээнде чарлап турар.

Улус-демократтыг чурттарның элээн хөй конституциялары, ССРЭ-ниң Конституциязы ышкаш, «дайын чарлаарын» айытпайн турар болгаш чүгле ийи таварылгада: чуртка халдаашкын болганда, агрессиядан камгалажыр талазы-биле улустар аразының хүлээлгелерин күүседир ужур таварышканда «дайын байлалын» чарлаарын айтып турар деп чүвени дөмдеглээр херек. Буржуаз конституцияларда «дайын чарлаарын» үстүү эрге-чагырганың чаңчыккан эргези кылдыр, «дайын чоруулар эргени», тускай догуннаашкынның эргежок чугула кезээ кылдыр көрүп турар. Кыдат, Болгар, Польша, Моол Улус Республикаларның конституцияларының тус-тус чогуур үүлдериниде «дайын чарлаарын» эвес, а «дайын байдалын» чарлаарын айтып турар. Албанияның Улус Республиказының Конституциязы база бүгү-ниити мобилизацияны болгаш дайын байдалын үстүү эрге-чагырганың чарлаар эргезинин дугайын чугаалап турар болгаш Румын Улус Республиканың чогуур үүлү база ындыг үүлдүг. Улус демократтыг чурттарның үндезин хөойлулары амыдыралдың күрүне, политика, ажыл-агый, хөй-ниити болгаш культура талазы-биле бүгү-ле адырларынга роса, национал болгаш чүдүлге ылгаар чорукту болгаш роса азы национал талазы-биле артык эргени пропагандалаар чорукту хоруудай, ындыг чорукту өске делегейге тергиндекчи болуксалашкынның идеологтуг чажыртышкыны болур. Польша Улус Республиканың Конституциязының 69-ку үүлүнде кижини национальын, расазын болгаш чүдүлгезин барымдаалап көөр хөөн чокталыр азы топ көрбес чорукту, кижилерни чөңгээлештирер азы дорамчылаар чорукту нептерелин тарадырын хорудган турар. Кижилерни чүдүлгезин, расазын, национальын барымдаалап көөр хөөн чок чорукту илередирин, дайын пропагандазын, дайынче кыйгырыгны болгаш өске ындыг чоруктарны кемниг херек кылдыр Герман Демократтыг Республиканың Конституциязы (6-гы үүл) айтып турар.

Улус демократыг чурттарга 1950 — 1951 чылдарда тайбың камгалалының дугайында тускай хоолуларны бадылаан үндүргүлээн. Ол хоолулар дайын пропагандазын аар кем херек кылдыр ялалаарын айтып турар. Чижээ, «Тайбың камгалалының дугайында» венгр хоолуда (1950 чылдың декабрьда бадылаан) дайын пропагандазын чорудар болгаш улустарның тайбынынга кыжаныр кижилерни шыңгыы ялалаарын көрүп турар. Герман Демократтыг Республикада 1950 чылдың декабрь 15-те хүлээн алдынган «Тайбың камгалалының хоойлузу-болза, өске улустарны болгаш расаларны дорамчылаар база өжээнзиредир чорукту, герман милитаризмни катап төрүтүндүрерин азы агрессчи шериг эвилелинге Германияны киирерин пропагандалаар чорукту, атомнуг чепсекти болгаш массалыг үзүткаашкынны өске-даа чепсектерин мактаан алдаржыдар чорукту, тайбың талалакчыларын истеп-сүрер чорукту дайын пропагандазы-биле дөмей ялалаарын көрүп турар.

Капиталистиг тургузуг үезинде үргүлчүүле көрүшпес, адаанажып чөңгээлежир чоруктун үнер дөзү турган национал айтырыгны улус демократиязының чурттары боттарының күрүне тургузуушкунунда таарымчалыг шиитпирлээни улуг ужурдузалыг болуп турар. Чижээ, амгы Чехословакияда «словак айтырыг» ам чок, чүге диже, Чехословак Республика—«Деп эргелиг ийи славян улустарның—чехтериниң болгаш словактарның чаңгыс аай күрүнези» (Конституцияның 2-ги үүлүнде).

Кыдат Улус Республиканың Конституциязы-биле алырга бүгү национаддар деп эргелиг, боттарының дылын болгаш бижиин хереглээр хосталганы, боттарының чаңчылдарын хевээр артырып кадагалаар азы өскертир эргени ажыглап турар. Биче национаддар мөөн чурттап турар бүгү райониарда район автономиязын боттандырып турар (Конституцияның 3-кү үүлүнде).

Улус-демократтыг күрүнелериниң конституцияларында национаддарның эргелерин чүгле магадылап айтып турар эвес, харын база ол чурттарның чазактарының чорудуп турар бүгү национал политиказы боттандырып турар. Ол чурттарның чазактары биче национаддарның экономиктиг болгаш культурлуг өзүлдезин дүргедиринге эргежок чугула материалдыг байдалдарны оларга долу деп эргелер-биле кады хандырып турар.

Чаа Конституцияны ёзугаар Кыдат Улус Республика бодунуң девискээринге хоргаар эргени чөптүг херекти камгалаары дээш, тайбың дээш база эртем ажылы дээш шимчээшкинге киришкеш, иетедип сүрүрген даштыкы хамаатыларга тыпсып турарын база демдеглээр херек. Ол болза, тайбың дээш демиселге улустарның сагыш сеткил каттыштырылгазын чугула көрүп турар.

Улус демократиязының күрүнелериниң бүгү конституцияларында «хамаатыларның эргелери болгаш хүлээлгелери» деп болуктери бүгү хамаатыларның хоойлу мурнунга деп эргелиг, хереженнериниң өр улус-биле дөмей эргелери, күрүнеден магадыладыг ажыглаар, өөренир, дыштаныр, социал хандырылганы ажыглаар эргелери, демократтыг хосталгаларны боттандырарын айтып турар. Ол бүгү болза, демократтыг лагерьниң чурттарының социал чаалап алышкынларының улуун тодаргай көргүзүп турар болгаш ооң-биле кижи дутайында ол күрүнелериниң улус сагыш салышкынын илеп-биле хереченлеп турар. Улус демократиязының чаалап алышкынын камгалаарын конституцияларда хамаатыларның ыдыктыг хүлээлгези кылдыр, оларның бедик хүлээлгези болгаш алдарының хереө кылдыр тодаргайлап турар.

Тайбың болгаш күрүнелери—азы социализмни тургузар (ССРЭ), азы социализм тургузарының оруу-биле чоруп турар күрүнелер болганда, оларның чорудуп турары иштики-даа, даштыкы-даа политиказы кижи төрелгетениниң дешилгелиг хөгжүлдезинин болгаш кижи иштилелиниң кежигүнериниң амыдырал дешилгелиг бедиперинің чепсээ болуп турар болганда улустар аразының сырый болгаш найыралдыг кады ажылдажылгазын негеп турар.

Бүгү делегей төөгүзүнде күрүнелериниң кандыг-даа каттыжышкынындан тайбының болгаш демократияның лагериниң каттыжышкынны сырый болгаш бузулбас быжыг. Социал-экономиктиг тургузуундан болгаш политиктиг формаларындан ацгыда ол чаңгыс эртем марксизм-ленинизмниң теориязы база тудуштур быжыктырып турар. Хостуг улустарның найыралдыг тайбың хөгжүлдезинин принципи иштилелге болгаш күрүне хөгжүлдезинин дугайында, пролетар интернационализминиң дугайында марксечи-ленинчи өөредилген чарылбас. Ол принцип болзо, массалар шиңгээдип антарга төөгүнүң шимчедир күжү болуп турар улуг идеяларга хамаржыр.

Улустар аразының дүшкүүрүг чоруун кошкадыр демисел талазы-биле тайбының лагериниң чедишкиннерге—үстүүде чугаалазынга тодаргай бадыткал болуп турар.

Чаа амыдыралды тургузарының бүгү алырларында Совет Эвилелиниң болгаш ооң Коммунистиг партиязының дуржулгезе, ооң иштинде тайбың политиканы чорудун турарының дуржулгазы социалистиг лагерьниң бүгү чурттарынга канчаар-даа аажок ужур-дузалыг.

«Кезээде Совет Эвилели-биле» деп сестер демократтыг лагерьниң улустарының чарылбас эвилелиниң болгаш чайгылыш чок чаңгыс эвиниң лозунгузу болуп турары-биле кады тайбының болгаш демократияның лагерин тургузарынга база быжыглаарынга совет улустуң улуг салышкынын ол лагерьниң чурттарының талазындан үнелеп турары болур.

Демократияның лагери улустарының ак сеткилдиг болгаш ханы найыралы-биле, оларның улуг идегежилгези-биле, боттарын хүндүлежири-биле болгаш ынакшылы-биле харылзаажын тулушкан.

Чер бөмбүразының чонунуң үштүн бир кезээнден ажыг болуп турар хостуг улустарның улуг акы-дүңмалышкы чоруу болза, кижи төрелгетениниң чүгле бөгүнгүзү эвес, харын база империалистиг дарлалдан хосталган турар бүгү кижи төрелгетениниң чоокку келир үези—хөөртөгү хүну болуп турар.

Социалистиг лагерьниң күрүнелериниң делегей политиказы болгаш делегей практиказы ол күрүнелериниң национал конституцияларында-даа, оларның аразында хүн бүрүдеги харылзааларында-даа илерединиг турар.

Тайбының болгаш улустарның айыл чок чоруунуң эң күчүлүг чөлегжи болза, Совет Эвилелиниң болгаш улус-демократтыг чурттарның улустарының бузулбас найыралы болгаш кады ажылдажылгазы болуп турар. Ол найырал — тайбының, демократияның болгаш социализмниң бузулбас быжыг багаанызы ол.

Е. КОРОВИН,
ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының корреспондент-кежигүнү.

Румын академик К. И. Пархоннуң 80 хар харлааны

БУХАРЕСТ, октябрь 28. Румынияның хөй-ниитизи шылгарангай румын эртемден Румын Улус Республиканың эртемнер академиязының хүндүлүг президентизи, ССРЭ-биле найыралдыг харылзааларның (Ардус) румын иштилелиниң даргазы академик К. И. Пархоннуң төрүтүнген хүнүндү бөөр 80 хар харлааның калбаа-биле демдеглен турар, румын ажылчын партияның ТК-дан, министрлер чөвүлелиниден болгаш национал улуг хуралдың президиумундан ооң адынга байырлыг телеграмманы солуннар парлаан.

Национал улуг хуралдың чарлыы-биле академик К. И. Пархоннуң 80 хар харлааның холбаштыр база эртем талазы-биле онза шылгарангай ачы-хавыазы болгаш хөй-ниитичи ажыл-чорудулгазы дээш аңаа Социалистиг күш-ажылдың маадыры деп атты тывыскан. Октябрь 27-де академик К. И. Пархонга Социалистиг күш-ажылдың маадырының «Алдын сылдызын» байырлалды-биле тывыскан. Байырлыг хуралга министрлер чөвүлелиниң даргазы Г. Георгиу-Деж база партияның болгаш чазактың өске-даа удуртукчулары, кеску эртемденнер, хөй-ниити организацияларының төлөөлекчилери оолуушкан.

Бо дугайты эртемнер академиязынга байырлыг хурал база болган. К. И. Пархоннуң өөрезинге хөй санныг байырлыг телеграммалар киирип турар. Бөгүнгү солуннар академик К. И. Пархоннуң 80 хар харлааның дугайында үүлдер болгаш ооң портреттерин парлаан.

«Академик К. И. Пархон биология, неврология болгаш эндокринология талазы-биле бодунуң чогаадыкчы, калбак эртем ажылдары-биле румын эртемниң хөгжүлдезинге чугула салышкынны киирген. 1947 чылда К. И. Пархон ССРЭ-ниң эртемнер Академиязының корреспондент кежигүнүнге сонгутурган.

К. И. Пархон аныяк чылдарындан бөөр ажылчын шимчээшкини-биле холбаалыг чораан. Буржуаз-помещик ёзу-чуруумнуң чылдарында чуртту фашисчидериниге удур демиселге идеикейлиг киришкен. К. И. Пархон болза, Совет Эвилели-биле найыралдыг харылзааларының румын иштилелиниң тургузукчуларының бирээзи болган ооң хамаг чок даргазы болуп турар.

(СЭТА).

Улуг Октябрьның 37 чыл оюнуң байырлалынга уткуштур

Кыдат Улус Республикада

ПЕКИН. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң байырлалынга Пекиннің ажылчы чоннары белеткениң турарлар. Пекинге бүдүрүлгелеринің болгаш албан черлериниң ажылчы чоннарының төлөлекчилериниң байырлыг хуралдары болур, кыдат-совет найыралдың нинтилелиниң салбыры Улуг Октябрьның 37 чыл оюнга алдар болдурган хуралдарны, лекцияларны болгаш беседаларны чорулар. Совет Эвилелиниң амыдыралының дугайында илеткелдерни ССРЭ-ге чораан төлөдерниң кежигүннери кылырлар.

Пекиннің культура бажыңынга, кыдат-совет найыралдың нинтилелинге, ажылчы чоннарның культура ордузунга, Сунь Ят-сен аттыг паркка, Шицзиншаньның металлургия заводунга, Пекиннің кыдат-совет найыралдың нинтилелиниң улус типографиязынга Совет Эвилелиниң дугайын чугаалап турар фото-делгелгелерни ажыдар.

Ноябрь 7-де Пекинге совет киноларның фестивалы эгелээр.

(СЭТА).

Польша Улус Республикада

ВАРШАВА, октябрь 29. Польша Улус Республиканың дагжылары болгаш металлургтары, пөс-таавычылары болгаш машина тудугжулары, күрүнеңиң кадзе ажыл-агый ажылдакчылары болгаш тудугжулары Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң алдары дээш чарышты калбарткан. Үче-үче мүң ажылчыннар байырлал мурнунуң күш-ажылчы үлүүлгелерин алган.

«Бобрек» деп металлургия заводунуң кан хайыдырыкчылары байырлал мурнунуң вахталарының баштайгы хүннеринде пландан дашкаар 325 тонна ажыг канны эзилдиргеннер. Силезияның 8 шахталарының дагжылары хөмүр даш тывыжының октябрьда бүдүрүлге планын хуусаа бетинде күүсеткеннер. Ай төнчүзүнге чедир олар немей үче-үче тонна хөмүр дашты бээрин үлүүгеннер.

Гданьскиниң судно верфазының колдективи октябрь байырлалының алдары дээш бир чаа суднону хуусаазындан мурнай 50 хонук бурунгаар кылып үндүрерин шинтиирлээн. Лодзиниң И. В. Сталин аттыг комбинадының 2 мүң пөс-таавычылары ам күш-ажылчы вахталарда турып алганнар. Дзержаневте июль 22 аттыг пөс фабриказының 1500 ажыг ажылчынары байырлалдың алдары дээш пландан дашкаар бирги соруттуң 40 мүң метр хире пөстерин үндүрерин шинтиирлээн.

Варшаваның үлетпүр бүдүрүлгелериниң мүн-мүң ажылчыннары байырлал мурнунуң вахталарында турып алганнар. Чылыг-биле ажылдаар чуртта бирги төп электростанцияның тудугжулары бирги хоолай агрегадының дерилгелериниң болгаш машиналарының шенелдезин эгелээн. Станция ам удаваа ажыглалга кирер.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң алдары дээш күш-ажылчы чарышка чедишкиннериниң дугайын Краковтуң металлистери, күрүнеңиң элээн хөй машина-трактор станцияларының трактористери, чурттуң хөй-хөй үлетпүр бүдүрүлгелериниң болгаш тудугларының ажылчыннары база дыңнадын турар.

(СЭТА).

Корей Улус-Демократтыг Республикада

ПХЕНЬЯН. Кореяның төп телеграф агентилелиниң дыңнадын турарын өзугаар алырга, Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң байырлалынга белеткелди республиканың бүгү-ле черлеринде чорудуп турар.

Сонгу Хамген можунуң фабрикаларында болгаш заводтарында, көдээ болгаш балыкчы суурларында база хоорайларында Октябрьның социалистиг Улуг революциязының болгаш Кореяга Совет Эвилелиниң дузаламчызының дугайында темалыг лекцияларны болгаш беседаларны чорудуп турар. ССРЭ-биле культурлуг харылзааның нинтилелиниң можу, хоорай болгаш уезд комитеттери коммунистиг нинтилелди тургузары дээш совет улустуң демиселин бүгү тала-биле көргүзүп турар фото-делгелгелерни белеткеп турар. Чхончжиниң чурттакчылары Совет Армияның болгаш флоттуң өлген дайынчыларына акы-дуңма хөөрүн шимеп турарлар.

Тиган можуга ССРЭ-биле культурлуг харылзааның нинтилелиниң можу, хоорай болгаш уезд комитеттериниң төлөлекчилериниң база эрге-чагырганың можу органнарының пропаганда килдистериниң ажылдакчыларының хуралы болган, ол хуралга Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң байырлалынга белеткелдің дугайында айтырыгны чугаалашкан.

ССРЭ-биле культурлуг харылзааның нинтилелиниң Хвалэ можуда салбыры Совет Эвилелиниң дугайында фото-делгелгени Саривоннуң кудумчуларында, кино театрларының фойелеринде болгаш өске-даа черлерде ажыткан. Можунуң бүгү районнарынга совет киноларны үндүрери-биле бригадаларны ол салбыр чорудуп турар. Можунуң янзы-бүрү организацияларының артист бөлүктери байырлалга алдар кылдыр концерттерни белеткеп, совет ырларны, танцыларны өренип турарлар.

(СЭТА).

Болгарияның Улус Республиказында

СОФИЯ, октябрь 29. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының 37 чыл оюнуң алдары дээш социалистиг чарыш Болгарияда улам-на калбарып турар. Хөй-хөй коллективтер байырлалдың алдары дээш бүдүрүлге планнарын ажыр күүсеп турар. «Чипровцы» руднигинде барык бүгү ажылчыннар байырлал мурнунуң чарыжында кирген. Ол рудниктиң коллективи октябрьның руда тывыжының планын хуусаа бетинде күүсеткен болгаш ам ноябрьның планын күүсеп турар. Марицкиниң хөмүр даш бассейнинің шахтёрлары хөмүр даш тывыжының 10 ай планын хуусаа бетинде күүсеткен. Софияда Георгий Димитров аттыг коучук заводунуң болгаш Эрнст Тельман аттыг пөс фабриказының коллективтери боттарының ай планнарын ажыр күүсеп турарлар. Пловдив депозунуң демир орукчулары пландан дашкаар миллион ажыг тонна чүүктү сөөрткеннер.

(СЭТА).

Машина тудуушкунунуң талазы-биле Польша-Чехословак кады ажылдажылга

ВАРШАВА. Польшаның парлалга агентилелиниң дамчытканын өзугаар алырга, чоокта чаа Варшавага машина тудуушкунунуң талазы-биле польша-чехословак комиссияның бирги сессиязы болган. Найыралдыг ийи чурттарның аразынга машина тудуушкунунуң талазы-биле моон соңгаргы үр кады ажылдажылганың үндезинин сессияга ажылдап кылган.

(СЭТА).

Румынияда ээн черлерни ажыглалга киирип ап турары

БУХАРЕСТ. Румын Улус Республиканың көдээ ажыл-агыйын хөгжүдериниң дугайында Румынияның Ажылчын партиязының II съездизиниң директивалары-ның төлевилелин өзугаар чоокку ийи-үш чылдарда ээн-куруг черлерни ажыглалга киирип ап түргаш, тарыга шөлүн үче-үче мүң гектар улаттырарын көрүп турар. Ам үеде республикада күскү андырылга болгаш тарылга-биле чергелештир кур болгаш куруккан черлерни ажыглалга киирип алырының талазы-биле ажылдар чорутунуп турар. Чижэ, Питешт областа 4 мүң гектар кур чер, Арад областа—2 мүң гектар кур чер андартынган. Чаа черлериниң андарылгазы ол ышкаш өске-даа областарда чорутунуп турар.

(СЭТА).

Цзининден Улан-Баторга чедир демир орук тудуушкуну

УЛАН-БАТОР, октябрь 28. (СЭТА). Акы-дуңма үш күрүне—ССРЭ-ни, Моол Улус Республиканы, Кыдат Улус Республиканы харылзаштырар Цзининден Улан-Баторга чедир тургустунуп турар демир орук магистралының кыдат кызыгаарындан ырак эвесте турар Чөөн-Гобий Аймактың төвү—Сайн-Шанда хоорайга бөгүн Улан-Батордан бир дугаар пассажир поезд чедип келген.

Сайн-Шандага келген бир дугаар поезд-биле МАР-ның премьер-министри Ю. Цеденбал, Улустуң Улуг Хуралының Президиумунуң даргазы Ж. Самбу, моолдуң араттың-революстуг партиязының (МАРП) ТК-ның секретары Н. Лхамсурун, Иштики херектер министри Ц. Жанчив, МАР-ның даштыкы херектер министриниң орлакчызы Н. Идамжаб олар чедип келген. ССРЭ-ниң элчини—В. И. Писарев болгаш КҮР-нуң элчини—Хэ Ин база-ла Сайн-Шандага чедип келген.

Вокзал чоогунуң шөлүнге орудтуң тудукчуларының Чөөн-Гобий Аймактың ажылчы чоннарының төлөлекчилери-биле кады хөй кижилиг митингизи болган.

1955 чылда үш күрүнелериниң аразынга дорт харылзааны организастаар дээш, кыдат кызыгаарынга чедир демир орукту хуусаа бетинде ажыглалга киирерин тудугжулар хүлээпп алган.

Норвегияның хөй-нинтизи Соңгу Норвегияны Совет Армияның хостаанының 10 чылын демдеглээн

ОСЛО, октябрь 28. Соңгу Норвегияны Совет Армияның хостаанының хүнүнден бээр он чыл болганынга холбаштыр Норвегияның янзы-бүрү хоорайларынга октябрь 24-те митингилер болганының дугайында дыңнадыгларны можу парлалгазы парлагылаан. «Бергенс Тиденде» солуннуң дыңнатканын өзугаар алырга, Гергеннің чоогунда Лаксевегте хөөржүткен совет дайынчыларның аңы-дуңма хөөрүнге октябрь 24-те митинг болган. Бергенде «Норвегия—ССРЭ» нинтилелдің салбырының даргазы доктор Салве Сульхейн митингге дөпчу чүве чугаалаан.

Соңгу Норвегияны Совет Армияның хостаанының он чылының байырлашкыны-биле холбаштыр Ставангерде Эйганес хөөрде совет дайынчыларга турасказалдың чанынга октябрь 24-те митинг болганын «Ставангерен» солун дыңнаткан. Ставангериниң бургомистри Брудал бодунуң чугаазынга норвег улустуң совет улус-биле найыралдың белдирлерин быжыглаар дээр күзелин илереткен. Гитлержи эжелекчилерни ашкан тиилелгеге Совет Армияның улуг салыышкыны дээш Брудал аңаа норвег улустуң мурнундан өөрүп четиргенин илереткен. «Ол үеден бээр эрткен болуушкуннар Совет Эвилелиниң болгаш Норвегияның аразында улам ынайгы найыралдыг харылзааларга бараан болур ужурлуг»—деп Брудал медеглээн. Митингге совет шулукчу Е. Долматовский база чүве чугаалаан.

Совет дайынчыларың турасказалынга чечектер салган.

(СЭТА).

Япония-биле харылзаалар дугайында Совет Эвилелиниң болгаш КҮР-нуң чазактарының кады кылган декларациязының дугайында япон-совет найырал нинтилелдің медеглели

ПЕКИН, октябрь 27. Япония-биле харылзаалар дугайында Совет Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың чазактарының декларациязының дугайында япон-совет найырал нинтилелиниң медеглелин Синьхуа агентилели дамчыткан. Ол декларация Ыраккы Чөөн-чүвте улустар аразының харылзааларынга чугула ужур-дузалыг дээрзин медегледе чугаалап турар. Улус болза, кыдат-совет кады кылган декларацияже онза кичөнгейни салыр ужурлуг.

Кыдат болгаш Совет Эвилели-биле дипломаттыг харылзааларны катап тургузары дээш япон улустуң демиселиниң үеэн келгенин медегледе айтып, ол кады кылдынган декларация Японияның амгы караажа-түргеделдериниң чылдагааннарын тодаргай айтып, япон улус бодунуң эрге-ажыктарын канчаар камгалаар ужурлуун көргүзүп турар дээрзин база онзалап демдеглээн. Үстүнде айытынгын ийи чурттарның удуртукчулары япон улустуң ханы ынакшыл болгаш улуг бүзүрел-биле көрүп турарын кады кылган декларация бүзүредип турар.

Японияга хамаарыштыр Кыдаттың болгаш Совет Эвилелиниң политиказы япон улустуң эрге-ажыктарынга таарыжып турар дээрзин медегледе чугаалап турар.

(СЭТА).

Барыын Германияны катап чепсеглээринге удур дөрт күрүнелериниң чугаалажыышкыны дээш

Германияның Коммунистиг партиязының баштаар черинин медеглели

БЕРЛИН, октябрь 29. АДН агентилелинин дамчытканын өзугаар алырга, октябрь 27-де ГКП-ның (Германияның Коммунистиг партиязының) баштаар черинің секретариадының хуралы болган. Аңаа париж дугуржулгаларын болгаш герман айтырыгны тайбың шинтиирлээр дугайында Совет чазактың сөөлгү нотазын чугаалажып көрген. Парижке ат салдынган керээлерни боттандырары Германияның тайбың каттыжыышкынын үр үениң иштинде болдунар аргажок кылыр ийик деп ГКП-ның баштаар черинің секретариадының медеглелинин дугайында дыңнадыгны чарлаан. Бодунуң национал чаңгыс эвин бо чылын безин катап тургузар арганы немец улуска Совет Эвилелиниң чаа нотазы берип турарын дыңнадыгда чугаалап турар.

«Бистин немец улус герман политикаының хөгжүдезиниң ийи оруктарының бирээзин шилип алыр ужурлуг, ол үүл дээрге, ажылчы массаларга бүгү-ле аарберге уржуктарлыг кылдыр Германияны катап чепсеглээри, Барыын Германияга эзлеп чагырылга шериглерин 1998 чылга чедир артырары, Германияның өйылдыг чарлыышкынын ханыладыры болгаш дайынның айылын күштелдирери—азы Совет Чазактың саналдаанын өзугаар нинти-герман хостуг соңгулаларның аргазы-биле бистің ада-чуртувусту тайбың каттыштырары болгаш эзлеп чагырылга шериглерин үндүрери».

ГКП-ның баштаар чери ол керээлерни хүлээвезин болгаш дөрт күрүнелериниң чугаалажыышкыннарын чорударын бундестагтың депутаттарындан негээринче бүгү ажылчы чоннарны ыйгырып турар.

(СЭТА).

Чаңгыс аай демократтыг Германия дээш

БЕРЛИН, октябрь 27. «Трибюне» солуннуң дыңнадын турарын өзугаар алырга, Берлинге хостуг немец профэвилелдер каттыжыышкынының президиумунуң хуралы болган. Аңаа улус палатазынга соңгулдаларның соонда профэвилелдериниң кол сорулгаларын чугаалажып көрген.

Хостуг немец профэвилелдер каттыжыышкынының даргазы Г. Варнке ол хуралга илеткед кылган, профэвилелдерни чаңгыс-аай, демократтыг Германия дээш демиселге идепкейжи чорукту бедидерин болгаш боттарының бүгү күштерин ажылчын аңгының хөделиишкиннериниң чаңгыс эвин катап тургузарынче углаарын онзалап демдеглээн. Оон-биле холбаштыр Г. Варнке барыын-герман профэвилелдериниң үшкү конгрезиниң шинтиирлерин боттандырар талазы-биле Барыын Германияның ажылчыннарынга боттуг деткимче көргүзериниң эргежок чугулазын айытган.

(СЭТА).

Корей улуска акы-дунманың дузаламчызы

ПХЕНЬЯН, октябрь 29. Кореяның төп телеграф агентилелиниң дыңнатканын өзугаар алырга, Соңгу Хамгеннің фабрикаларында болгаш бүдүрүлгелеринде корей улустуң дайын сөөлүндеги катап тургузуушкунунга болгаш тудуушкунунга дузаламчыга киириштир Совет Эвилелиндеи тудуг материалдары, механизмнер болгаш станоктар кирип үргүлчүлеп турар.

Сончжиниң металлургия заводунуң даганы хөй-хөй станоктарны болгаш тудуг материалдарын катап тургузулга болгаш тудуг ажылдарынга ажыглап турар. Завод чоокта чаа бөлүк станоктарны алган.

Чхончжиниң машина тудуунуң заводу хөмүр дашка хереглээр вагончугаштар бүдүрерин дүргедиринге дузалаан станоктарны, фрезерлерни, каруселдерни болгаш янзы-бүрү машиналарга немелде келектерни алган.

(СЭТА).

«Лайф» деп америк сеткүүлде парлатынган бо чурук болза, Барыын Германияда студентилер каттыжыышкынының эзлчеглиг найырлаашкынын көргүзүп турар. Бо каттыжыышкыннар нацизмниң болгаш расизмниң тарадыкчызы болуп турган деп чүве биллингир. Оларның киржикчилери арагалаар чорукка болгаш шош-содаага хандыышылдыы-биле онзалатынып турган. Гитлерни дүжүрген соонда каттыжыышкыннарны хоругдаан. Ам олар катап төрүтүнүп турар. Каттыжыышкыннар кежигүннериниң кедергей национализмниң дугайын буржуаз сеткүүл безин бодунуң номчукчуларынга сагындырарын чугулага санап турар.

СЭТА-ның пресс-клишези.

КНО-нуң Кол Ассамблеязының тоску сессиязы

Тускай политиктиг комитетте

НЬЮ-ЙОРК, октябрь 29. Мурнуу-Африка Эвилелинде индий ук-төөгүлүг кижилерниң дугайында айтырыгны чугаалажып көрүп Тускай политиктиг комитет октябрь 25-те дооскан.

Кол Ассамблея ол айтырыг талазы-биле шинтиирлерни хүлээп албышаан, оны бодунуң сессияларынга 8 ажыг чылларның дургузунда көрүп турар. Ынчалза-даа Мурнуу-Африка Эвилелиниң чазаанын чамдык, кол нургулайында колониялыг чурттарның деткимчези-биле ол айтырыг талазы-биле КНО-нуң эргезин күрүнелериниң иштики херектериге чаржалажыышкын дээр аанныг чылдак-биле хүлээп көрбейн турарының ужурундан Мурнуу-Африка Эвилелинде индий ук-төөгүлүг кижилериниң байдалының дугайында айтырыг шинтиирлетинмээн артпышаан.

Кол Ассамблеяның сески сессиязынга тургустунган КНО-нуң «Чаагай дузалал» дээр комиссиязының илеткелинде оон ажылы Мурнуу-Африка Эвилелиниң чазаа мурнуку хевээр аңаа кады ажылдажырындан ойталап турар болганының ужурундан чедишкининг болуп шыдаваан деп чугаалап турар.

Чугаалажылгалар чорудулгаларының үеэнде хөй-хөй төлөдер Мурнуу-Африка Эвилелиниң чазаа КНО-нуң Уставының кол-кол негелделерин кижиниң эргелериниң декларациязын, а ол ышкаш Индияның болгаш Мурнуу-Африка Эвилелиниң чазактарының аразында ол айтырыг талазы-биле чардынган улустар аразының дугуржулгаларын үреп турар чоруктары-биле холбашкан ужурундан чугаалажып турар айтырыгның шынгыызын айтып турганнар. Мурнуу-Африка Эвилелинде индий ук-төөгүлүг кижилериниң амыдыралы баксыраап үргүлчүлеп турарын база онзалап демдеглээн. Оларның ылгай көөр чоруу улам-на күштелип турар, ынчангаш КНО ол айтырыгны таарыштырарын ораддажыр ужурлуг.

Комитеттің хуралдарының бирээзинге санал берген ССРЭ-ниң төлөлекчизи Г. Н. Зарубин комитет бодунуң күжеңишкиннерин үргүлчүлээр болгаш Мурнуу-Африка Эвилелинде чурттап турар индий ук-төөгүлүг кижилериниң байдалын чингедир төлөде, чогуур хемчеглерин алыр ужурлуг деп чүвени онзалап демдеглээн.

Индияның, Пакистанның болгаш Мурнуу-Африка Эвилелиниң чазактары бо айтырыгны дорт чугаалажыышкынларының аргазы-биле шинтиирлээринге күжеңишкиннерин салын деп күзелдиг илередип турар Латин Американың сес чурттарының (Аргентинаның, Бразилианың, Кубаның, Эквадорунуң, Коста-Рикунуң, Сальвадорунуң, Гаитаның болгаш Гондурастың) төлөдерниң кирген резолюциязының төлевилелин Тускай политиктиг комитет хөй нуруу 47 бадылаашкыннар-биле хүлээп алган. Соңуургалдыг талаларның аразынга айтырыгны чингедир сорулга-биле талалар кандыг-бир чазактан, албан чериниң азы кандыг-бир кижиден дилет кылырын төлевилелде база сүмелеп турар. Бир эвес эн чоок 6 айларның иштинде талалар дугуржулганы чедип албас болза, КНО-нуң чингине секретары бодунуң талазындан үеэнде айытынган сорулгаларга хамаарыштыр кандыг-бир кижини томуйлаарын, а ол ышкаш фиальдың секретарь чедип алган түннелдериниң дугайында Ассамблеяның эн чоокку сессиязынга дыңнадырын резолюцияның төлевилели саналдан турар. Резолюцияның ол төлевилелинге удур чүгле Мурнуу-Африка Эвилелиниң төлөдери бадылаан. Тос төлөдер оон иштинде Англияның, Францияның, Бельгияның, Турцияның, Голландияның, Канаданың, Австралияның төлөдери болгаш оон-даа өскелер бадылаашкын үеэнде дадагалзаанчар.

(СЭТА).

Т. Масариктиң болгаш Э. Бенештиң контрреволюстуг ажыл чорудулгазының дугайында документилерниң чыындызы

ПРАГА, октябрь 28. Күрүнеңиң политиктиг литература номнары үндүрер черинде «Чехословак реакцияның антисоветчи кара-сагыштыг үүлгедиишкиннериниң дугайында документилер» деп эгелиг архив документилериниң чаа чыындызын үндүргенин чехословак телеграф агентилели дамчыткан. Чаа документилер Т. Масариктин, Э. Бенештиң болгаш чехословак буржуазының өске-даа баштыннарының ашыяк Совет республиканы узуткаарын ораддажып турган делегейниң контрреволюциязы-биле кады ажылдажылгазынга хамаарышкан.

Чыындының бирги кезээнде Масарик биле Бенеш баштаан чехословак буржуаз бөлүктериниң Совет күрүнеңиң девискээринге шпион болгаш үрегдекчи ажылчорудулганы акыаландырып турганының дугайын херечилеп турар документилер кирген. Чыындының ийги кезинде 1921-22 чылдарда Бенеш баштаан чехословак буржуаз чазактың эсержи эмигрантыларының антисоветчи ажыл-чорудулгазынга, ылангыя 1921 чылда мартта кронштад үймээнин организастаарынга дузалап турганының дугайында материалдар кирген. Документилер болза, Масариктиң улустуң хостакчызы болурунуң дугайында буржуаз тоожунуң мегезин база дагын бадыткап, делегейниң бирги дайынының үеэнде баштыкы улурланыышкын дээр чүвениң өзулуг шынарын сойгаландыр илередип турар. Чыындының тиражы —20 мүң экземпляр.

(СЭТА).

Данияда ажыл соксаткан ажылчыннарның тиилелгези

КОПЕНГАГЕН, октябрь 27. Копенгагенде «Филипс» деп радио аппаратура заводунуң ажылчыннарының ажыл соксадыышкыны доозулган. Ажыл соксатканнар тиилелгени чедип алган. Ол чедишкин болза, эп-сеткил каттыштырылгазын онза илереткен болгаш ажыл соксадыышкыннарынга калбак деткимчени көргүскен бүгү дани ажылчын аңгының хөделиишкиннериниң түннели болган.

Ажыл соксадыышкыны күш-ажылдың аар-берге системазын чорутканынга удурланымышкының демдээ кылдыр сентябрь 22-де эгелээн. Ажыл соксадыышкынының шуут чылдагааны болза, администрация черинің бир ажылчынны четчири-биле дүрген ажылдаваа дээш ажылдан үндүргениниң болган.

Ажыл соксадыышкыны эгелээн соонда ол дарый бүдүрүлге өлериниң каттыжыышкыны «Филипс» бүдүрүлгениң бүгү ажылчыннарын «карз данзыга» киирер деп шинтиирлээнин болгаш бүгү бүдүрүлге өлери оларны ажылга хүлээп алырын хоругдаанын чарлаан. Ынчалза-даа даңы ажылчы чоннарның калбак моральдыг болгаш материалдыг деткимчезин ажыглаан ажылчыннарның шинтиирлиг чоруун ол дерзилеэшкиннер болгаш коргудуушкуннар чайгылдырын шыдаваан.

Октябрь 26-да ажылчыннарның болгаш бүдүрүлге өлериниң төлөлекчилериниң аразында болган чугаалажыышкыннарның түннелинде бүдүрүлге өлери ажыл соксаткан ажылчыннардан боттарының бойкодун дүжүрер дугайында дугуржулга чедип алдынган. «Филипс» деп заводта конвейериниң ажылын ажылчыннарның болгаш бүдүрүлге өлериниң төлөлекчилери шинчилеп көрген турар. Ажыл соксадыышкынының үеэнде үндүргөн ажылчыннарны ажылга катап киирген.

(СЭТА).

Харыысалгалыг редакторнуң оралакчызы М. Л. ДЕЛЕГ.

1955 чылда

„ШЫН“ СОЛУННУН

чагыдылгазын хүлээп алыры үргүлчүлеп турар.

Чагыдылганы „Союзпечатьтың“ Кызыл хоорайда болгаш районнарда салбырлары, харылзааның салбырлары болгаш агентилери, почтальоннар, а ол ышкаш бүдүрүлгелерде болгаш албан черлеринде, колхозтарда, совхозтарда болгаш МТС-терде база өөредилге черлеринде чагыдылга талазы-биле хөй-ниити төлөлекчилери хүлээп ап турар.

ЧАГЫДЫЛГАНЫҢ ӨРТӨӨ:

12 айда—52 рубль 20 копеек.
6 айда—26 рубль 10 копеек.
3 айда—13 рубль 05 копеек.
Неделяда 5 үнер

Мооң-биле кады областың:

„Тувинская правда“, „Тыванын аныяктары—Молодёжь Тувы“, „Сылдысчыгаш“
солуннарының болгаш „Агитаторнуң блокнодунуң“

ЧАГЫДЫЛГАЛАРЫН БАЗА ХҮЛЭЭП АП ТУРАР КИЖИ БҮРҮЗҮ ЧАГЫДЫЛГАЛЫГ ТУРАРЫНЧЕ! СОЛУННАРНЫ ЧОГУУР ӨЙҮНДЕ ЧАГЫДАРЫНЧЕ ДАЛАЖЫҢАР!

Союзпечать.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: Харыысалгалыг редакторнуң 3—62, харыысалгалыг редакторнуң орлакчызының 3—88, партийжи амыдырал пропаганда, болгаш амыдырал килдистериниң, бухгалтериянын—3—65, секретарьның, үлетпүр болгаш транспорт килдиниң 4—98, иштики информация, чагаа килдистериниң — 3 — 68.

ТС—02085. Культура өрге-лелиниң типографиязы